PODIUM 34e jaargang 3/4 2006 - www.podiumonline.nl

PODIUM

voor educatie en communicatie over natuur en leefomgeving

Museumtijger is geen tijger

Naturalis internationaal

Bezuinigingen ombuigen

Effectief natuuronderwijs

Cubic Miles (VO)

Ukkies in bezoekerscentra

Drents landschap lezen

Senegalese educatie

CNME Venlo blij met welzijn

Samenwerken met agrariërs

In dit nummer

2 Educatie en landschap

3 Podium viert jubileum

4 Museumtijger is geen tijger

6 Naturalis: internationale samenwerking leerzaam

8 Bezuinigingen ombuigen

10 Effectief natuuronderwijs

12 Cubic Miles (VO)

14 Baby's, peuters en kleuters in bezoekerscentra

16 Leerlingen lezen Drents landschap

18 Senegalese educatie: lokale betrokkenheid en armoedebestrijding cruciaal

20 CNME Regio Venlo: blij onder welzijnskoepel

23 Watereducatie aan Waalstrand

24 Educatief samenwerken met agrariërs

27 Landelijke Trenddag NME: 29 maart 2007

28 Adviezen voor NME-nota (2)

30 De educatiemix

31 Beeldspraak: de polderwachter

32 Estafettecolumn: Ernst Cramer (ChristenUnie)

EDUCATIE EN LANDSCHAP: STEEDS IN BEWEGING

"Het landschap bestaat niet, het ontstaat voortdurend, zowel 'an sich' als door de blik van de aandachtige toeschouwer, die het landschap, mits de nodige afstand en rust, voortdurend beleeft en herschept door het 'van binnenuit' te ervaren. Het landschap is herkenbaar en toch veranderlijk."

Landschap biedt een doorlopend verhaal, waarin ook alle elementen van duurzame ontwikkeling worden gecombineerd: natuur, cultuur, economie en samenleving. Het is daarmee een dankbaar onderwerp voor uiteenlopende educaties, niet alleen natuur- en milieueducatie.
Enkele voorbeelden:

- Vredeseducatie in de Vlaamse Westhoek, waar het landschap een essentieel deel uitmaakt van de beleving van oorlogsrelicten uit de Eerste Wereldoorlog dmv speciale 'ankerplaatsen'.
- Erfgoededucatie via een website over de Duin- en Bollenstreek (Bulb-web), waarbij een grote luchtfoto van het gebied het spelbord vormt. Al spelend krijgen de leerlingen diverse informatieblokjes over het verleden en het heden van het landschap van deze streek. De leerling verplaatst zich in de rol van cultureel planoloog en leert welke wensen of 'ambities' er leven in de Duin- en Bollenstreek op het gebied van nieuwe woningbouw, wegen, natuur en recreatie.
- Landschapseducatie in de Zwinstreek-Kust en Polder - : een low budget Vlaams werkboek met cd-rom, bevat veel eindtermen 2de graads biologie, aardrijkskunde en geschiedenis en vakoverschrijdende eind-termen milieueducatie.
- Leesbaar Landschap: het herontdekken van het eigen landschap samen met agrariërs, particuliere grondeigenaren en natuurvrijwilligers. Dit project biedt een methode die een gemeenschappelijke manier van kijken naar en praten over landschap, landschapsontwikkeling en -beheer mogelijk maakt. De methode is gebaseerd op samenhangen zien in ondergrond, functionaliteit, seizoen en historie in het landschap. Vanuit deze visie worden de deelnemers uitgenodigd samen de identiteit van het landschap te benoemen en het landschap toegankelijker te maken: letterlijk door bijvoorbeeld wandelpaden te maken, figuurlijk door wandelbeschrijvingen, excursies of informatiepanelen te maken om meer mensen de kans te bieden het landschap te lezen.

Het onderwerp landschap biedt boeiende vergezichten, terwijl het landschap zelf steeds meer onder druk staat. Werk aan de winkel!
De actualiteit van het onderwerp was aanleiding voor het IVN Consulentschap Brabant om ter gelegenheid van haar 25-jarig jubileum een interessante publicatie aan het onderwerp te wijden. Reden genoeg om deze publicatie ter beschikking te stellen aan alle Podium-abonnees.

De uitgever

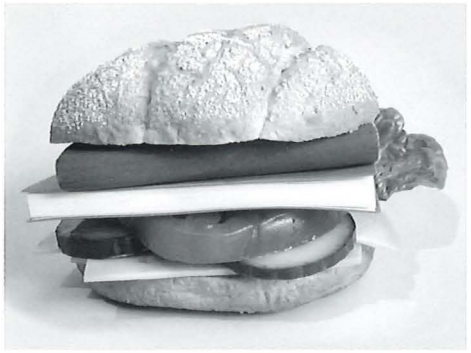
*) *(Wandelenderwijs. Op zoek naar het geheugen van het landschap*, Zoutleeuw, Eindverslag, 2002, p. 3. Zie ook Jan Kolen en Ton Lemaire, *Landschap in meervoud. Perspectieven op het Nederlandse landschap in de 20ste/21ste eeuw*. Utrecht, Jan van Arkel, 1999)

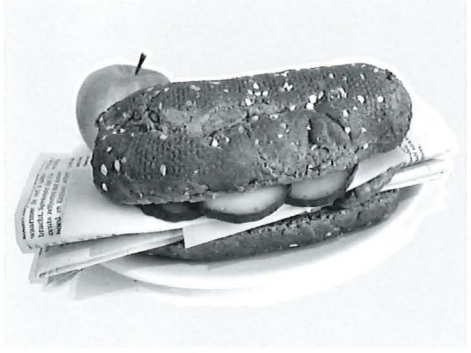
PODIUM VIERT ZEVENDE LUSTRUM LIVE

Vakblad Podium viert in 2007 zijn 35e jaargang - voorgangers als Muurpaper en het Bulletin van Werkgroep voor Schoolbiologen meegerekend!
Op verschillende plaatsen in het land organiseert de redactie dit jaar een aantal inspirerende activiteiten rondom het vakgebied NME: 'Podium live'.
De aftrap vindt dit voorjaar plaats met een aantal lunchlezingen in samenwerking met Studium Generale van Universiteit Utrecht. Ook met vergelijkbare bureaus van andere universiteiten en hogescholen lopen contacten voor jubileumactiviteiten in samenwerking met vakblad Podium.
De activiteiten zijn niet alleen gericht op de op zich interessante doelgroep studenten, maar ook op een bredere groep van belangstellenden van buiten universiteit en hogeschool. Ook alle Podiumlezers, NME'ers en andere educatoren zijn welkom.

De lezingen bieden een nadere kennismaking met actuele maatschappelijke vraagstukken die een relatie hebben met natuur en leefomgeving, en relevant zijn voor het natuur- en milieueducatieve werkveld.

In de Utrechtse lunchlezingen geven wetenschappers een toelichting op hun onderzoek naar deze thema's. Ze vinden plaats op donderdagen rondom enkele door de Verenigde Naties uitgeroepen dagen, zoals WereldKlimaatDag (do 15 februari), WereldWaterDag (do 22 maart), WereldGezondheidsDag (do 5 april), Dag van de Aarde/EarthDay (do 19 april), WereldBiodiversiteitsDag (do 24 mei) en WereldErfgoedDag (do 7 juni).
In het Utrechtse universiteitsblad (Ublad) verschijnt een essay van de hand van de Utrechtse hoogleraar Natuur- en milieueducatie, Kris van Koppen over de rol die NME heeft voor een verduurzaming van de samenleving dooreen duurzamer consumptiepatroon. In het najaar zal in Utrecht nog een tweede serie lezingen worden georganiseerd; dat is dan in de avonduren in het Academiegebouw in de Utrechtse binnenstad; streven is hiervan voor studenten een 'studiewaardeerbare cursus' te maken. Ook de Podium-jubileumactiviteiten bij andere universiteiten en hogescholen vinden komend najaar plaats en in de regel in de avonduren.

Studium generale Utrecht – voorjaar 2007

Op 15 februari 'Wereld klimaatdag' vond de aftrap plaats met een lezing door meteoroloog en gletscheronderzoeker prof. dr. Hans Oerlemans, voorheen tevens actief voor het Intergovernmental Panel on Climate Change van de Verenigde Naties. Hij hield voor een volle zaal met circa 120 mensen een boeiend, en vrij kritisch betoog over klimaatveranderingen.

22 maart	Wereldwaterdag: Prof. dr. ir. Majid Hassanizadeh
5 april	Wereldgezondheidsdag: Dr. Marie Jose Enders-Slegers
19 april	Earth Day: Prof. dr. Jelle Reumer
24 mei	Wereldbiodiversiteitsdag: Prof. dr. Jos Verhoeven
7 juni	Werelderfgoeddag: dr. Rob Dettingmeijer

De lezingen worden gehouden op donderdagen tussen 13:00 en 13:45, in de Boothzaal in de nieuwe Universiteitsbibliotheek op het Utrechtse universiteitscentrum De Uithof. De toegang is gratis en er zijn gratis broodjes verkrijgbaar.

EEN MUSEUMTIJGER IS GEEN TIJGER

"Een tijger in een museum is een tijger in een museum, en geen tijger." Natuurhistorische musea pretenderen te gaan over de natuur, maar in wezen gaan zij over onze wijze van kijken naar de natuur. Museoloog Peter van Mensch bepleit dat natuurhistorische musea niet alleen natuurhistorische objecten te tonen, maar ook de ontwikkeling van natuurhistorische presentaties te beschrijven. Dit zou zelfs de kern van de overdracht moeten zijn.

De gemiddelde bezoeker beschouwt het museum als zeer betrouwbaar medium. Het publiek vindt musea zelfs veel betrouwbaarder dan dagbladen, radio en televisie, en andere media, zo blijkt uit onderzoek. Dit heeft vooral te maken met de methode van de museale informatieoverdracht, namelijk het tonen van objecten.
Met authentieke objecten kan men niet liegen, schijnt het algemene gevoel te zijn. Vermoedelijk krijgen daarom gevallen van vervalsing en verkeerde toeschrijvingen zo veel aandacht in de media. Vervalsingen en verkeerde toeschrijvingen ondermijnen het vertrouwen. De bezoeker wil zekerheid dat de getoonde objecten authentiek zijn, dat wil zeggen, dat zij ook zijn wat zij pretenderen te zijn.

Anders

Staande voor de Mona Lisa in het Louvre, vragen bezoekers zich soms af of dit wel de èchte Mona Lisa van Leonardo da Vinci is. Dat zo veel bezoekers een foto van het schilderij proberen te maken (iets wat overigens inmiddels niet meer mag), terwijl het kopen van een ansichtkaart een beter beeld van het schilderij geeft, moge een bewijs zijn van het geloof in de authenticiteit. De directie van het Louvre zou zich ook niet kunnen permitteren om zonder toelichting een kopie op te hangen. Het zou een enorme rel veroorzaken die de betrokken conservator, de directeur en misschien zelfs de minister van cultuur hun baan zal kosten.
Maar wat is authentiek? Als de Mona Lisa in de National Gallery te Londen had gehangen had zij er anders uitgezien. Het Louvre heeft een ander beleid ten aanzien van de restauratie van schilderijen dan de National Gallery. In Londen zou het schilderij veel kleurrijker en minder geel-bruin zijn geweest. In Parijs accepteert men namelijk veroudering, terwijl men in Londen vooral het schilderij wil laten zien zoals de maken het waarschijnlijk bedoeld heeft.

Veranderende visie

In natuurhistorische musea geldt ook dat de verschijningsvorm van objecten een afgeleide zijn van het beleid van het museum. Een dier kan men in allerlei houdingen opzetten; de mogelijkheden zijn vrijwel onbeperkt. Niet voor niets spreekt men van 'dermoplastiek'. De huid is authentiek, maar de vormgeving is in feite een discussie met authenticiteit. De museoloog Kenneth Hudson heeft dat ooit doeltreffend geformuleerd: "Een tijger in een museum is een tijger in een museum, en geen tijger."
Natuurhistorische musea pretenderen te gaan over de natuur, maar in wezen gaan zij over onze wijze van kijken naar de natuur. Jammer genoeg zijn er nog betrekkelijk weinig boeken en artikelen geschreven over de geschiedenis van de natuurhistorische musea en hun presentaties. Een beschrijving van de ontwikkeling van natuurhistorische presentaties zou in beeld kunnen brengen hoe onze visie op de natuur in de loop der tijd veranderd is.
De veranderende visie uit zich niet alleen in de keuze en behandeling van de thema's, maar vooral ook in de wijze van opzetten en monteren. Helaas is er weinig aandacht voor het historische karakter van natuurhistorische objecten en natuurhistorische presentaties.

Een goed voorbeeld van een natuurhistorische presentatie die ook als historisch document wordt gerestaureerd en toegankelijk gemaakt, is de Galerie d'Anatomie Comparée van het Muséum National d'Histoire Naturelle te Parijs. De Galerie, bekend om zijn parade van skeletten, heeft door de restauratie een meerwaarde gekregen. De presentatie stelt zichzelf ter discussie, en daarmee onze kijk op de natuur. Daarnaast worden in de Galerie geleidelijk ook de individuele objecten op twee manieren ontsloten: natuurhistorisch en cultuurhistorisch. Elk skelet is een biologisch object, maar ingepast in een wetenschappelijk (en daarmee cultuurhistorisch) kader. Maar elk skelet heeft ook zijn eigen cultuurhistorische biografie, bijvoorbeeld het verhaal hoe het skelet in het museum terecht is gekomen.

Interpretatie

Reflectie op de uitgangspunten van de methode kan het uitgangspunt zijn van een geheel andere benadering van de thematiek van natuurhistorische musea. In plaats van over de natuur zouden natuurhistorische musea moeten gaan over onze relatie met de natuur. Naar mijn mening zijn er nog (te) veel tentoonstellingen die pretenderen op een waardevrije manier een beeld te geven van de natuur in heden en verleden. Dat dit beeld een interpretatie is en onderhevig aan allerlei interne en externe invloeden, komt niet naar voren. Het museum doet zich voor als autoriteit en beroept zich impliciet op de authenticiteit van de getoonde objecten. Ik wil ervoor pleiten dat musea in het algemeen, en natuurhistorische musea in het bijzonder, meer aandacht besteden aan hun eigen methode en deze methode maken tot kern van de inhoud van de overdracht. De werkwijze van natuurhistorische musea (het verzamelen en prepareren van objecten uit de natuur ten behoeve van onderzoek en educatie) kan benut worden als exemplarisch voor onze relatie met de natuur. Uiteraard doel ik hier op meer dan het verzamelen als voorbeeld van het vernietigen van de biodiversiteit. Een voorbeeld van het ter discussie stellen van de eigen methode is het Tropenmuseum.

Reflectie

In het verlengde van het uitgangspunt 'de methode als boodschap', zou het museum ook aandacht kunnen besteden aan het functioneren van het gebouw. Er zijn mij weinig voorbeelden bekend van musea die het gebouw betrekken bij het educatieve verhaal. De voorbeelden die ik ken komen uit de sfeer van technische musea, maar juist natuurhistorische musea zouden iets kunnen (moeten) doen met gebruik van grondstoffen, energie, afval, en dergelijke. De ethische (en financiële) opgave van musea is te streven naar duurzaamheid. Daarbij gaat

het zowel om een duurzame relatie met de samenleving als om ecologische duurzaamheid. Ik denk dat natuurhistorische musea hun maatschappelijke relevantie kunnen versterken door hun werkwijze te verweven met hun educatieve boodschap. Een dergelijke invulling van de missie sluit goed aan bij de vragen die bezoekers zichzelf stellen. Een zogeheten 'meta-niveau' in de presentatie – dat wil zeggen: met een reflectie op het eigen functioneren - stelt weliswaar de autoriteit van het museum ter discussie, maar genereert een meerwaarde die de bezoeker uitdaagt ook na te denken over zijn eigen uitgangspunten.

Peter van Mensch
Lector Cultureel Erfgoed bij de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten
Course-director van het International Master Degree Programme of Museology van de Reinwardt Academie.

Deze tekst is een bewerking van een presentatie op de najaarsdag van de sectie natuurhistorische musea – Nederlandse Museum Vereniging.

NATURALIS: INTERNATIONALE SAMENWERKING LEERZAME ERVARING

Voor Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis is samenwerking met (grote) buitenlandse collega-musea en science centra onontkoombaar voor relatief goedkope maar onderscheidende tentoonstellingen. Bovendien blijken de internationale allianties leerzame ervaringen. Het verheldert de eigen positie, werkwijze en publieksbenadering.

Een tentoonstelling moet aantrekkelijk zijn, inhoudelijk goed in elkaar steken en ook een tikje speels zijn. Maar Naturalis is pas echt tevreden als een tentoonstelling ook veel en tevreden bezoekers trekt. Dat is niet alleen een interne drive. Elk (groter) Nederlands museum voelt de politieke druk om publieke successen te behalen. Het is – of zo wordt het ervaren – een belangrijke graadmeter voor succes bij onze financiers.
Die drang naar publiekssucces maakt dat de grotere Nederlandse musea voortdurend op zoek zijn naar interessante thema's, grote aantrekkelijke overzichten, speciale objecten en blockbuster tentoonstellingen. Je kunt zulke tentoonstellingen onmogelijk allemaal zelf realiseren. Evenmin kun je je beperken tot de Nederlandse collectie. Uit het buitenland zijn vaker 'nog nooit vertoonde' objecten te halen. Dankzij internet is het bovendien makkelijk geworden om contacten te leggen, te beoordelen en snel tot zaken te komen. Dus zoekt Naturalis steeds vaker de samenwerking in internationale tentoonstellingsprojecten.

Typen samenwerking

Die samenwerking kan allerlei vormen aannemen. De meest elementaire is het bruiklenen of huren van tentoonstellingen. Het huren (waar het bij Naturalis vooral om gaat) verloopt relatief eenvoudig. Of de verhuurders nu collega's zijn of commerciële ontwikkelaars, het gaat primair om geld. De belangen en de rolverdeling zijn helder. Helaas is het aanbod aan aantrekkelijke, reizende tentoonstellingen binnen het kennisdomein van Naturalis beperkt. Bovendien valt een groot deel af omdat ze qua stijl of benadering niet bij Naturalis passen en vaak te duur zijn. En binnen Nederland zijn er nog een paar musea die graag natuuronderwerpen programmeren. Er is dus schaarste en er is concurrentie.
Het alternatief is zelf een tentoonstelling ontwikkelen met materiaal van externen, waarbij je de bruikleenleverende partner inspraak en een aandeel geeft. Of – omgekeerd – je geeft input aan een collega-museum dat werkt aan een tentoonstelling die je daarna zelf huurt. Het voordeel is dat je als museum invloed kunt uitoefenen op de inhoud en uitvoering.
Naturalis heeft met beide ervaring opgedaan. Een internationale collega ontwikkelde een goed concept en legde dat ons voor. We konden ruim meedenken over de opzet en de ontwerpbenadering. Toch viel het resultaat ons tegen. Tijdens de uitwerking van het ontwerp en de bouw – de harde realiteit van bezuinigen, schrappen & concessies – bleef Naturalis buiten beeld. We bleken ook niet altijd goed begrepen te zijn: wat ons duidelijk leek, in onze taal en begrippenkader, werd soms anders geïnterpreteerd. Ook de ontwikkeling van de tentoonstelling Rupsje Nooitgenoeg, met inspraak van het Eric Carle Museum, leerde ons dat het heel lastig is goed te begrijpen wat je partners willen. Er kan een wereld van verschil schuilen achter een serie gesproken en geschreven opmerkingen. Zijn je mens-tot-mens-contacten beperkt, dan heb je dat te laat in de gaten.
Parallel werkten we mee in een derde type samenwerking, een consortium, aan een grote blockbuster tentoonstelling, Oergraffiti (Dawn of the Human Spirit).

De uitvoering was in handen van een commercieel ontwikkelbureau. De vele participanten leverden input op inhoud en vorm. Het project was een ramp, in zakelijk opzicht en qua publiek. Hoewel het ontwikkelende bureau hier zeker mede debet aan was, zat er ook een weeffout in de constructie.
We stonden er niet alleen veel te ver vanaf, het bleek ook moeilijk de vele participanten te leren kennen en begrijpen in het beperkt aantal bijeenkomsten. Het resultaat was een dure tentoonstelling waar niemand blij mee was, ook het publiek niet.

Goedkoop maar intensief

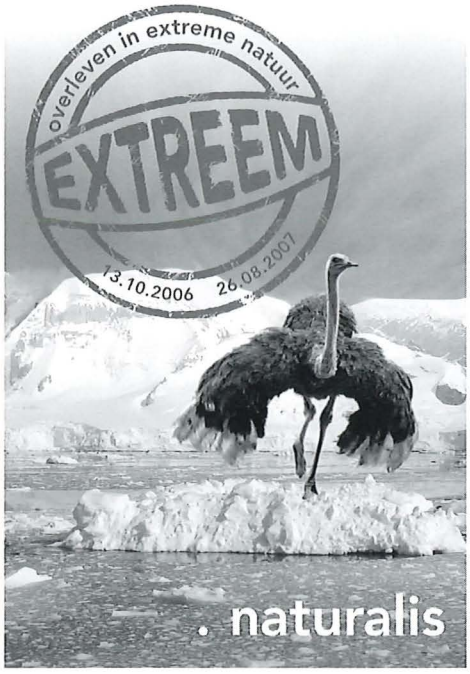
Naturalis leerde hieruit dat we voor relatief goedkope en onderscheidende tentoonstellingen naar een volledige samenwerking moesten met een beperkt aantal internationale partijen. Het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen in Brussel nam het initiatief en het resultaat was Verliefd & Verloren (Fatal Attraction) en sinds oktober Extreem (Xtremes).
De tentoonstelling Verliefd & Verloren is ontwikkeld met Brussel en Parijs (Musée d'Histoire Naturelle) en toert inmiddels door Canada. De tentoonstelling is inhoudelijk volledig in samenspraak gemaakt, terwijl Brussel het organisatorische voortouw nam. Ontwerp en productie werden uitbesteed. De uitbesteding maakte het project relatief duur, met een lange doorlooptijd. In de opvolger Extreem, nu met Brussel en Kopenhagen (Experimentarium) hebben we ook ontwerp en productie samen gedaan.
Het proces werd daarmee aanmerkelijk goedkoper in directe materiële kosten, maar veel intensiever en lastig aan te sturen – al is er wel een steile leercurve.

Leerzaam

Voor Naturalis zijn internationale samenwerkingsprojecten pure noodzaak. We zijn overtuigd dat allianties – naast huren en lenen – de meeste kans van slagen hebben. Maar in het proces van samenwerken valt nog veel te leren.
Absolute voorwaarde voor een goede samenwerking is een volledig uitgeschreven plan van aanpak. Wie doet wat? En wanneer? Welke competenties zijn nodig in welke

functies en rollen? Hoe is de inspraak geregeld? Hoe ga je om met meningsverschillen, budgetoverschrijdingen? Een vastgelegd plan schept de ruimte en het vertrouwen die je nodig hebt voor vraagstukken over inhoud en wensen/doelen.
Je partner goed leren begrijpen geldt binnen Nederland, maar internationaal speelt het nog veel sterker. De invloed van culturele

verschillen wordt in het bedrijfsleven vaak benadrukt, maar wij hadden hem toch onderschat. Er zijn vele – niet direct herkenbare – verschillen in benadering, van mens tot mens en in de manier waarop problemen benaderd worden. Wij hebben ervan geleerd dat je voortdurend moet nagaan (vraag erom) wat er achter afwijkende opinies en aarzelingen schuilt, voordat je beslissingen neemt.
Natuurhistorische musea hanteren allemaal een 'educatieve taal'. Het gaat om de overdracht: het museum vertelt verhalen en geeft informatie. Dat proberen we op een leuke manier te doen, mooi ontworpen, veel interactiviteit, maar de benadering is sturend. Het museum is de leerkracht, de bezoeker student.
Science centra hanteren een andere stijl. Ze komen tot andere afwegingen, benaderen onderwerpen anders. Interessant, leerzaam en evengoed belangrijk. Naturalis werkt daarom nu samen met het experimenterende Natural History Museum van Los Angeles.

Uiteindelijk draait het natuurlijk om de vraag of het publiek en Naturalis profiteren van zulke internationale projecten. Voor Naturalis is het antwoord duidelijk 'ja'. Internationale samenwerking vergt een enorme inspanning, maar is uiterst leerzaam. Dankzij de allianties hebben we onze positie, werkwijze en publieksbenadering veel helderder gekregen. Of het publiek er ook werkelijk van profiteert is een complexe vraag , die niet meteen met een simpel 'ja' of 'nee' te beantwoorden is. Dat vergt een strategische analyse van de maatschappelijke positie en rol van (natuurhistorische) musea; een onderwerp voor latere beschouwingen!

Dick Houtgraaf is adjunct-directeur van Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis

Dit artikel vormt de weerslag van een presentatie op de najaarsdag van de sectie natuurhistorische musea – Nederlandse MuseumVereniging.

HOE BEVORDER JE VOORTGANG EN KWALITEIT VAN JE EDUCATIEVE WERK

Wie te maken krijgt met de dreiging van bezuinigingen, moet sterk en slim zijn. Een aantal tips en tricks, waarmee je de voortgang en kwaliteit van je NME-werk gerichter kunt verdedigen én bevorderen.

De perspectieven zijn inmiddels in het algemeen gelukkig verbeterd; ook het nieuw aangetreden kabinet beloofd beterschap waar het gaat om natuur en milieu. Toch is de voortgang en kwaliteit van het werk van sommige NME-centra en –diensten nog altijd het geding als gevolg van bezuinigingen bij gemeenten. Hun situatie nu is wat dat betreft nog nauwelijks veranderd ten opzichte van 2004, toen het IVN onderzoek deed naar de mogelijke bedreigingen voor de voortgang en kwaliteit van NME/C in Nederland. De oorzaak van die dreiging is vooral terug te voeren op het verdwijnen van gesubsidieerde arbeidskrachten (mensen met een ID, WIW of Melkertbaan) en (mogelijke) bezuinigingen vanuit de gemeenten. Daarnaast zie je dat na gemeenteraadsverkiezingen een nieuw gevormd college daadkracht wil tonen door nieuw beleid en/of grote bezuinigingen aan te kondigen.

Acties

Wanneer je als NME-centrum geconfronteerd wordt met een dreigende subsidiestop van de gemeente, onderneem dan zo snel mogelijk actie. Je kunt het als volgt aanpakken: Zet anderen in om het belang van je NME-centrum naar voren te brengen (Positief Werkende Relaties) Dit zijn bijvoorbeeld scholen, IVN Consulentschappen, gebruikers van het centrum, vrijwilligers. Dit kan door onder meer de volgende acties:

a. Maak gebruik van adhesiebrieven van burgers, ouders, collega-organisaties, IVN Consulentschap, politieke partijen, en dergelijke.
b. Organiseer een actiedag: bijvoorbeeld met kinderen in een tocht vanuit het centrum naar het gemeentehuis lopen, en nodig daarbij de pers uit.
c. Ga inspreken bij raads- en commissievergaderingen. Als je zelf niet mag gaan, vraag dan een ander die taak van je over te nemen. Bereid je reactie wel goed voor.
d. Stuur ingezonden brieven naar de krant en leg contacten met de pers. (Tip: je moet een goed verhaal hebben als je de pers of anderen benadert. Kijk daarom ook kritisch naar de argumenten die je gebruikt!)
e. Een actiedag op straat waarbij kinderen diverse NME-activiteiten uitvoeren.

Verder is actief lobbyen bij gemeenteraadsleden van belang. Met name bij mensen die het NME-centrum kennen en zich er betrokken bij voelen, omdat bijvoorbeeld hun kinderen er lessen volgen/hebben gevolgd. Op korte termijn is een lobby te tijdrovend en moeten er 'brandgesprekken' worden gevoerd met de belangrijkste beslissers of 'beïnvloeders'.

Zes speerpunten brengen redding

In februari 2004 sloeg de paniek toe bij de Vereniging Leidse Schooltuinen (VLS). Het plan van de wethouder om € 240.000,- te bezuinigen zou betekenen dat de hele afdeling NME (zowel de educatieve dienst als de schooltuinen) niet meer zou kunnen functioneren. Lees op www.podiumonline.nl/9832 hoe de VLS dit met succes heeft weten om te buigen! Een tipje van de sluier: speerpunten benoemen!
De Leidse klankbordgroep, waarin vertegenwoordigd de schooltuincomplexen, de afdeling NME Leiden en de Leidse basisscholen benoemde zes speerpunten om de schooltuinen in Leiden te behouden

1. Financiële verzelfstandiging.
2. Versterking van het schooltuinbestuur
3. Vergroting van het maatschappelijk draagvlak door 'partners' en medegebruikers te werven.
4. De bekendheid van het schooltuinwerk te vergroten.
5. Basisvoorzieningen blijvend laten bekostigen door de gemeente.
6. De coördinatie van het schooltuinwerk anders inrichten.

In het informatieoverzicht én op www.podiumonline.nl/9122 staan voorbeelden van acties, voorbeeld brandbrieven, maar ook kansen en een stappenplan voor nieuwe initiatieven.
Vervolgens wordt uitvoerig ingegaan hoe je in de toekomst je reguliere contacten en pr moet onderhouden,tips voor je financiële bedrijfsvoering en hoe je het beleid van het NME-Centrum kunt afstemmen met het gemeentebeleid zodat nut en noodzaak van NME in het algemeen en je gemeentelijk NME Centrum in het bijzonder vanzelfsprekend is.

Naar aanleiding van bovenstaande heeft het IVN Kenniscentrum een informatieoverzicht opgesteld met daarin tips, argumenten en informatie die zijn te gebruiken wanneer een NME Centrum met dreigende bezuinigingen te maken krijgt. Maar ook wanneer je NME-organisatie hier (nog) niet mee te maken heeft, is dit overzicht zeer bruikbaar. Voorkomen is immers beter dan genezen!

In het overzicht is wordt ook ruim aandacht besteed aan praktijkvoorbeelden met daarin de ondernomen stappen, aanbevelingen en de uiteindelijke resultaten.

Argumenten voor NME

In het overzicht is een opsomming opgenomen zeer concrete argumenten vóór NME. Op het gebied van politiek en beleid (6), participatie (2) en gezondheid (4).
Ook is er een lijst van 11 argumenten vóór NME Centra.

Thea Jetten
IVN Nederland

NME en (dreigende) bezuinigingen: een informatieoverzicht. Dit overzicht is te bestellen voor € 2,50 plus portokosten bij kenniscentrum@ivn.nl of via 020 6228115. Het is ook digitaal beschikbaar via www.podiumonline.nl/informatie/9122.

De Kaardebol
centrum voor duurzaamheid

NME-centrum wordt Centrum voor Duurzaamheid

Centrum voor Duurzaamheid is de nieuwe naam van De Kaardebol. Het vroegere NME-centrum in Zutphen richt zich nu naast NME op de organisatie en uitvoering van leersituaties ten behoeve van een duurzame samenleving. Dat kunnen lessen zijn, maar ook voorlichtingsmateriaal en bijeenkomsten. Kortom, alles wat bijdraagt aan het vergroten van kennis, inzicht en vaardigheden, zodat de inwoners van Zutphen een bijdrage kunnen leveren aan een duurzame samenleving.

EFFECTIVITEIT VAN NATUURONDERWIJS KUN JE TRAINEN

Als je voortborduurt op de methodische en didactische kwaliteiten van leerkrachten basisonderwijs kun je hen met een training helpen komen tot een verantwoorde en effectieve leerlijn natuuronderwijs. Op die kwaliteit kun je ze aanspreken om de 'druk' van de hen vaak onbekende inhoud weg te nemen. Voor NME'ers is een training effectief natuuronderwijs vooral zinnig om onderwijskundige competenties aan te scherpen.

Ook in NME-land duikt menigeen een groot deel van de dag achter de pc. We verplaatsen ons daarbij 'geestelijk' in de positie van de gebruiker van de producten die we ontwikkelen. Van tijd tot tijd is het echter belangrijk de zinnen te verzetten en met derden goed na te denken over de wijze waarop je invulling geeft aan je vak. Stichting Veldwerk organiseert hiertoe trainingen waarbij derden feedback kunnen geven op of vragen stellen over je functioneren. De trainer inventariseert de vragen en coacht het programma. Deelnemers komen met vragen en zijn zelf 'medeverantwoordelijk' voor het succes. Activiteiten worden benut voor een vertaalslag naar de eigen werksituatie.

Eigen competenties

Trainingen 'effectief natuuronderwijs' richten zich voor leerkrachten op een (haalbare) leerlijn voor het vakgebied en de vaardigheden om dit te bewerkstelligen. Dito trainingen voor NME'ers gaan ook over eigen competenties, terwijl veldwerkactiviteiten relaties met praktijk en vakinhoud leggen. De insteek 'eigen competenties' is niet zomaar een uitgangspunt. Het bepaalt in hoge mate hoe je in staat bent doelgroepen te bedienen en welke technieken daarvoor geschikt zijn. Dat is geen keurslijf, er zijn meer wegen die naar Rome leiden. Kennis van je doelgroep, van onderwijskundige ontwikkelingen en de positie van groepsleerkrachten vormen de andere uitgangspunten.
Daarbij gaat het om kerndoelen, inhouden, didactiek(en), leerlijnen, methodes en dergelijke. Ontwikkelingen op dit gebied spelen vaak eerder in de onderwijsverzorging dan in het onderwijs zelf. Ik heb geen leerkrachten horen juichen en geen school aanpassingen zien doen toen afgelopen jaar de nieuwe kerndoelen van kracht werden. Ze zijn ingesteld om scholen in de gelegenheid te stellen meer eigen keuzes te kunnen maken. Het percentage dat daar direct op inzet is niet hoog. Het positieve is echter dat die ruimte er is. In de 'nieuwe situatie' kan een school aan een eigen leerlijn voor natuuronderwijs bouwen. Daarvoor kunnen we vanuit NME of leren voor duurzaamheid een inspiratiebron vormen.

Praktijk

Het vat van leerkracht is letterlijk en vooral ook psychologisch vol. Er komt veel op de leerkracht af. Als we ons daarin verplaatsen, zijn we het beste in staat hem (meestal haar) te ondersteunen met technieken of hulpmiddelen om (natuur-)onderwijs zo effectief mogelijk te geven. Geen activiteiten en inhouden erbij, maar in plaats van bestaande leerstof. Gelijk oversteken. Passend in een doorgaande leerlijn. Hoewel een marginale biologische basis vaak het vertrekpunt is kunnen we wel een appèl doen op de kwaliteiten van de leerkracht. Ze zijn opgeleid om onderwijs te organiseren. Dat is hun vak. Daarbij hoort ook natuuronderwijs. Weinig kennis van of feeling met de natuur is geen excuus. Je hoeft niet te kunnen zingen om zangles te geven.
Een van de belangrijkste uitgangspunten van NME is het koppelen van activiteiten

Trainingen

Veldwerk Nederland organiseerde afgelopen voorjaarsvakantie enkele trainingen Effectief natuuronderwijs (21 febr) én trainingen waarbij veldwerktechnieken (20 febr) of thema's (bijv. bodem op 22 febr) centraal stonden. Bij deze trainingen draait het om interactie met een vertaalslag naar nieuwe impulsen voor de eigen werksituatie.

aan inhouden. Als we willen dat ervaringen en leerinhouden beklijven, dan biedt ons vakgebied een geweldig instrumentarium om daar vorm aan te geven. Daarbij zetten we hoog in op de didactiek van ontdekkend leren. Learning by doing geldt echter evenzo goed voor de leerkracht als voor de leerling. De opleiding van de leerkracht eindigt niet bij wat studenten op de pabo krijgen. Daar ligt wel de basis om de praktijk te starten. Eigen praktijk wordt vervolgens de nieuwe leermeester.

Andere wijzen

Op de pabo worden studenten vertrouwd gemaakt met didactische werkvormen, van open en gesloten leersituaties, van leerkracht- en leerling-gestuurd onderwijs. Afhankelijk van leerdoelen kiest de leerkracht daarvoor de meest geschikte werkvorm. Hij zal de regie over de inhoud van de leerstof moeten houden maar dat is niet (alleen) afhankelijk van eigen kennis. Met name natuuronderwijs is geschikt om op andere wijzen kennis te genereren. In elke groep al is een enorme hoeveelheid 'kennis der natuur' aanwezig. Daarbij spelen allerlei externe factoren zoals thuisfront, eigen interesse, internet en tv een rol. Deze kennis kan hij mobiliseren en met elkaar delen!

Thema's

Elk thema dat bijvoorbeeld volgens de NOB-leerlijn van SLO of de soortenlijst van het CITO bij natuuronderwijs aan de orde zal moeten komen, kan de inzet van een les vormen. Het inventariseren van openstaande vragen over een bepaald thema kan elke leerkracht. Opdrachten aan (groepjes) leerlingen kunnen vervolgens leiden tot het verzamelen van de antwoorden op die vragen. Daarbij komt kennis 'op tafel' die eerst – ook bij de leerkracht - nog niet voorhanden was. Aan de leerkracht de schone taak deze kennis te verzamelen. Een didactiek van "laat de kennis tot je komen". Dat kan ook door expertise, die bijvoorbeeld bij ouders van leerlingen aanwezig is, te benutten. Wat je niet weet, haal je ergens anders op. Het 'schrikbeeld' dat je geen antwoord op vragen weet, wordt doorbroken.

Veldwerkactiviteiten

Verdeeld over 8 jaren basisschool kan elk thema stap voor stap uitgewerkt worden waarbij het niveau toeneemt. Bij natuuronderwijs op school kom je regelmatig het aspect 'interesse' tegen. Het is redelijk algemeen geaccepteerd dat de leerkracht die geen interesse heeft in natuur er ook weinig aandacht aan schenkt. In het kader van werken met doorgaande leerlijnen vormt dat een hapering. Elke leerkracht draagt zijn aandeel bij aan de invulling van die leerlijn. Dat is niet (geheel) vrijblijvend. Veldwerkactiviteiten zijn voor de effectiviteit van natuuronderwijs buitengewoon nuttig. Wat je zelf hebt ontdekt en onderzocht blijft het beste hangen. Dit is niet per definitie aan de school(omgeving) verbonden. 'Leren van buiten' kan ook geïnspireerd worden

door aandacht te schenken aan vondsten of waarnemingen van leerlingen, berichten in de media of natuurfilms op televisie. Als de nieuwe kerndoelen scholen de ruimte geeft om natuuronderwijs meer en meer zelf vorm te geven, dan is 'leren-van-buiten' in de breedste zin te benutten.

Herman de Jongh
herman@veldwerknederland.nl

CUBIC MILES - OMGEVINGSONDERZOEK INTERNATIONAAL UITWISSELEN

Cubic Miles is een vakoverstijgend project waarin VO-leerlingen 'een kubieke kilometer eigen omgeving' onderzoeken. Tegelijkertijd doet een school elders in de wereld hetzelfde. De uitkomsten worden vergeleken door middel van onder meer fotografie, interviews, beeldende kunst en onderzoek. Bovendien wordt er een toekomstvisie voor de plek ontworpen. Scholen in Estland en Brazilië beten het spits af.

Het idee om het educatief uitwisselingsproject Cubic Miles te starten, kwam voort uit een brainstormsessie met docenten, educatieve medewerkers uit Groningen en Estland, medewerkers van de Foundation For Permanent Education en Natuurmuseum Groningen. Het project werd zo samengesteld dat het aansloot bij het vernieuwde onderwijs. De manieren waarop leerlingen leren en de daarbij horende rol van de docenten waren daarbij belangrijke punten.

Digitaal museum

Natuurmuseum Groningen heeft een handboek ontworpen met daarin de complete beschrijving van het project en per dimensie allerlei mogelijke toe te passen opdrachten; allen gericht op ervaren en beleven. De mogelijke opdrachten bevatten veel natuur- en milieu-aspecten. Zo mogen de leerlingen troostende briefjes schrijven voor de milieubelastende automobilisten die het 'steeds zwaarder krijgen' en deze onder de ruitenwissers achterlaten. Ook zouden ze een antwoord kunnen verzinnen op de vraag: "Wat zou je doen als je hier een zak vol vuilnis zou vinden?" Of het 360 graden om je as draaien en noteren welke menselijke invloeden je hoort, ziet of ruikt. Zo zijn er nog verscheidene opdrachten om de leerlingen na te laten denken over hoe het eigenlijk met het landschap en het milieu gesteld is en vooral ook wat de invloed van de mens hierop is en was en hoe dezelfde mens er wat aan zou kunnen doen.
Uiteindelijk komt het verworven digitale materiaal van alle fases op de website in het digitale museum te staan en is er eventueel de mogelijkheid om een tentoonstelling in te richten in het natuurmuseum of een andere publieke plek.

Globale kennismaking

Scholen die Cubic Miles doen doorlopen eerst de fase 'Global View'. Daarin ontmoeten VO-leerlingen (doelgroep 12-16 jaar) elkaar op de website www.cubicmiles.eu. Via deze site staan ook docenten met elkaar in contact. Iedere school legt zijn eigen accenten, want de ervaringen en belevingen van de leerlingen staan voorop in het proces en als alles precies volgens regels zou moeten, kan het geforceerd werken en dat is niet de bedoeling. De leerlingen kunnen met de partnerschool via het forum op de site overleggen over de ideeën voor de opdrachten. In de overige drie fases (Artistic View, Research Dimension en Cubic Dream) hebben de leerlingen kennis gemaakt met hun gebied en is het echte project inmiddels begonnen. Leerlingen uit beide landen gaan hun omgeving onderzoeken en dat kan betrekking hebben op allerlei vakgebieden. Geschiedenis, aardrijkskunde of biologie, maar ook tekenen, handvaardigheid en drama spelen een rol bij het vastleggen van alle indrukken en ervaringen. Voor het vastleggen in het digitale museum en het overleggen van hoe en wat op het forum zijn ICT-lessen van belang.

Zelf onderzoeken

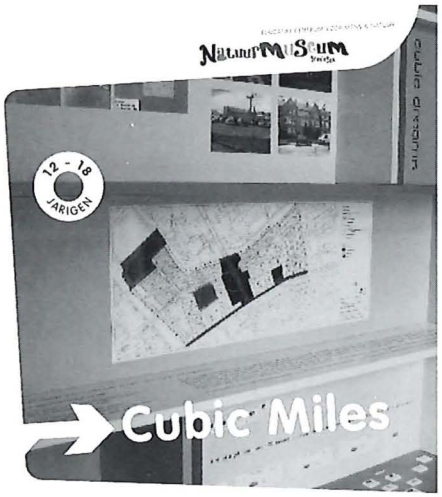
De fase 'Artistic view' houdt in dat de leerlingen op kunstzinnige wijze hun cubic mile verbeelden of verwoorden. Ze kunnen vrij het gebied in om te schilderen of te verwoorden wat ze aanspreekt in hun favoriete landschap, maar ze kunnen ook randvoorwaarden meekrijgen.
Bij het onderzoeksgedeelte van het programma, 'Research dimension', kunnen de leerlingen onderzoeksvragen formuleren die betrekking hebben op de dingen die zij interessant vinden binnen hun 'cubic mile'. Zo is er bijvoorbeeld door een school uit Groningen onderzocht wat de verschillen in klimaat tussen Groningen en de rest van het land zijn.
Een school uit Rannu (Estland) heeft onderzocht hoe drinkwater gewonnen en afvalwater gezuiverd wordt. Ook de partnerschool uit Groningen heeft dit gedaan. Omdat de leerlingen dit zelf onderzoeken, blijven de onderwerpen beter hangen dan wanneer ze in een les behandeld worden. Zo worden ze in dit geval overtuigd van het belang van schoon drinkwater. Voor het milieu èn voor onszelf.

Duurzame droom

'Cubic Dream' staat voor de toekomst. Er wordt de leerlingen gevraagd na te denken over hoe hun 'cubic mile' er in de verre toekomst uit zal zien. Realistisch dromen over wat wenselijk en/of haalbaar is. De voorgaande dimensies hebben daarvoor genoeg stof tot nadenken opgeleverd. Duurzaamheid is in veel van de mogelijke opdrachten het sleutelwoord, waardoor belangrijke onderwerpen als schone energie, reductie van afvalstoffen, alternatieve brandstoffen en de flora en fauna de nodige aandacht krijgen.
Het gaat dus om een internationaal uitwisselingsproject, waarbij niet gereisd hoeft te worden. Bij de partnerschool uit Brazilië is de afstand bijvoorbeeld erg groot. Met de Estse partners is het echter wel gelukt; leerlingen van het Praedinius Gymnasium in Groningen reisden kortgeleden af naar Tallinn, de hoofdstad van Estland.
Er wordt vaak wel geprobeerd om in ieder geval de docenten elkaar te laten ontmoeten, wat over het algemeen een goede band schept. En wanneer er besloten wordt om toch ook de leerlingen te laten uitwisselen is er natuurlijk ontzettend veel te doen vanwege het programma. Het is dan eigenlijk meer dan alleen een excursie. Er is immers eerder al kennis gemaakt met het gebied, waardoor de beleving ervan voor de leerlingen heel anders is.

Cubic Miles staat dus voor een integraal project waar eigenlijk alles en iedereen baat bij heeft. De generaties van de toekomst komen te weten wat hun rol kan zijn voor een duurzame en gezonde omgeving, van de verschillen in het omgaan met milieuonderwerpen kunnen beide scholen veel leren, de leerlingen krijgen meer betrokkenheid bij de lessen en krijgen een goed beeld van andere culturen.

Bas Molenkamp, Natuurmuseum Groningen

HOE BEREIK JE BABY'S, PEUTERS EN KLEUTERS?

De meeste activiteiten en producten in bezoekerscentra zijn gericht op de basisschoolleeftijd en daarna. De jongste doelgroep aanspreken blijkt niet gemakkelijk. Daar lopen vele bezoekerscentra tegenaan. Vandaar dat het Netwerk Bezoekerscentra de jongste doelgroep centraal stelde op twee recente netwerkdagen.

Bij de benadering van de doelgroep 0-6-jarigen heb je eigenlijk te maken met een 'dubbele doelgroep': kinderen én ouders. De kinderen van 0-6 jaar delen we in in 3 leeftijdssegmenten:
baby's van 0 jaar; peuters van 1 t/m 3 jaar; kleuters van 4 t/m 6 jaar.
Voor elk leeftijdsegment kunnen 4 invalshoeken meer inzicht verschaffen:

1. Ontwikkelingspsychologie:
   hoe ontwikkelt het kind zich?
2. Belevingswereld:
   welke invloeden ervaart het kind uit zijn omgeving (peers, school, media)?
3. Marketing en communicatie:
   waar moet je rekening mee houden als je deze leeftijdsgroep benadert, met hen communiceert?
4. Natuur:
   wat betekent dit voor bezoekerscentra? waar moet je rekening mee houden als je een activiteit voor deze leeftijdsgroep wil ontwikkelen? Met wie en hoe moet je communiceren?

Baby's

Baby's maken razendsnelle ontwikkelingen door het eerste jaar, op fysiek gebied, cognitief en motorisch. In een jaar tijd groeien ze uit van hulpeloze baby naar ontdekkende dreumes. Ze gaan op eigen benen staan en zijn daarmee definitief baby-af. De babytijd is een periode van onzekerheid voor veel ouders. Kersverse ouders vragen zich vaak af of ze het wel goed doen. Voeding blijkt de grootste zorg van moeders. Zorg nummer 2 is of de baby voldoende rust, slaap en regelmaat krijgt. Maar ook het krijgen van voldoende frisse lucht is een bron van zorg. Ouders stemmen hun babyaankopen en vrijetijdsbesteding volledig af op de basisbehoeften van het jonge kind. Ze willen alleen het allerbeste voor hun kroost. Communicatie en activiteiten gericht op ouders van jonge kinderen zou de 3 V's in zich moeten hebben: veilig, vertrouwd en verantwoord. Aan uitstapjes in de natuur met een baby kleeft een aantal praktische drempels. Men vraagt zich af of er faciliteiten om het kind te verschonen, te voeden, flesje op te warmen, of de paden geschikt zijn voor de kinderwagen, of de baby wel zal gaan slapen in de wagen. Het is van belang om deze drempels weg te nemen in de communicatie.

Peuter

In de peuterperiode leren kinderen lopen, ze gaan praten en worden zindelijk. Ze worden lichamelijk steeds actiever en vaardiger met taal. Echt samen spelen met vriendjes lukt nog niet, ze spelen voornamelijk naast elkaar. Delen is moeilijk, vooral delen van speelgoed. Peuters denken nog egocentrisch, ze zien zichzelf als het middelpunt. Ze kunnen zich nog niet verplaatsen in anderen. Kinderen denken animistisch ofwel magisch. Ze kennen nog geen verschil tussen fantasie en werkelijkheid: zon geeft licht, stofzuiger eet stof, auto is moe van rijden. Peuters beginnen zich voor het eerst wat los te maken van ouders. Hun drang tot onafhankelijkheid leidt nogal eens tot conflicten. De peuterperiode staat in het teken van 'zelf doen'. Het merendeel van de moeders werkt naast de zorg voor kinderen. De schaarse tijd die men samen heeft wil men op een leuke manier besteden (kwali-tijd). Alle gezinsleden moeten het naar hun zin hebben.

Communicatie en activiteiten dienen primair gericht te worden op de ouders. De invloed van peuters is gering. Niettemin roepen zaken die zij zien in hun directe omgeving wel actieve vragen op. Maar omdat hun geheugen nog minder ontwikkeld is, vergeten ze hun wensen ook snel weer.

Aan uitstapjes in de natuur kleeft opnieuw een aantal praktische drempels: middagslaapje, verschoning, voeding, fysieke beperkingen. Activiteiten voor peuters zouden in moeten spelen op hun behoeften om te ontdekken (alles is nieuw), alle zintuigen te gebruiken (prikkelen) en energie kwijt te kunnen (dynamiek). Ze willen de natuur 'doorvoelen'. Houd rekening met een korte aandachtsspanne. Characters (figuurtjes) zijn een goede manier om hun aandacht te winnen en vast te houden.

Kleuter

Overstap naar basisschool is ingrijpend. Kinderen betreden een hele nieuwe wereld. Ze moeten zich aanpassen aan structuur en regels in de klas. Groep 1 en 2: staat in het teken van ontwikkelen basisvaardigheden, fijne en grove motoriek. Het denken van kleuters is nog steeds magisch gekleurd. Kinderen denken heel concreet, hier en nu. Kleuters zijn heel nieuwsgierig en willen het naadje van de kous weten. Hun leefwereld wordt groter. Nu hebben ze ook buitenschoolse activiteiten: zwemles, voetbalclub. Maar kinderen komen steeds minder buiten. Samen spelen gaat steeds beter. Maar ze spelen nu vooral met hun eigen sekse: 'meisjes zijn stom'.
Ouders zijn nog steeds de belangrijkste personen, ook voor kleuters. Zij nemen alle beslissingen maar leggen steeds vaker keuzeopties voor aan hun kleuters: zullen we naar het bos of naar Artis gaan? Communicatie zou primair gericht moeten zijn op ouders. De activiteiten dienen goed afgestemd te worden op het niveau en de belevingswereld van kinderen.

Een uitstapje in de natuur wordt 'gestuurd' door de ouder (parent driven). Opvallend is dat vaders vaak de uitstapjes buitenshuis initiëren en zich hierop oriënteren via internet (www.uitmetkinderen.nl).
Het educatieve aspect van uitjes wordt nu interessant voor ouders en kleuters. Houdt de activiteiten en communicatie eenvoudig (kinderen kunnen nog niet lezen), gebruik slapstickachtige humor, speel in op sekse verschillen tussen jongens en meisjes (vader-zoon middag), houd het concreet (ééndimensionaal), korte duur en ga niet 'door de knieën' (gebruik geen kindertaal). Characters vormen een goede ingang voor kleuters. Vergeet niet om ook waarde toe te voegen voor ouders. Alle gezinsleden willen het naar hun zin hebben.

Suzanne Dölle

Suzanne Dölle is orthopedagoge en werkzaam als senior onderzoeker op het gebied van kinder- en jongerenmarketing bij onderzoeksbureau Qrius in Amsterdam (www.qrius.nl), gespecialiseerd in onderzoek en advies m.b.t. 0-25 jarigen en hun ouders.

Netwerkbijeenkomst doelgroep 0-6 jaar

Dit artikel is de weerslag van de presentatie die Suzanne Dölle heeft gehouden op de netwerkbijeenkomsten van het Netwerk Bezoekerscentra op 9 november 2006 en 9 januari 2007 rond het thema 'Aan de slag met de doelgroep 0-6 jaar'. Beide bijeenkomsten vonden plaats op het hoofdkantoor van Staatsbosbeheer in Driebergen.

Suzanne Dölle

LEESBAAR LANDSCHAP IN DRENTHE

Afgelopen jaar maakten leerlingen van groep 7 en 8 van drie scholen uit Hollandscheveld en Elim (gemeente Hoogeveen) actief kennis met hun directe schoolomgeving. Met het project 'Een kruiwagen vol omgeving' leerden ze het landschap lezen, en ontdekten dat hun dagelijkse werkelijkheid wordt gedicteerd door het verleden: het veen en de ontginning van het veen.

Belangrijk argument om de directe omgeving bij het onderwijs te betrekken - hetzij als doel hetzij als middel - is onder andere dat het onderwijs aanschouwelijker en actiever wordt. De lesstof wordt tastbaar. De lokale omgeving kan daarnaast ook voorzien in voorbeelden van ontwikkelingen op nationaal niveau, zoals op het gebied van wonen en werken, of van de waterhuishouding. Hiermee sluit omgevingsonderwijs direct aan op het in het basisonderwijs veel gehanteerde principe van dichtbij naar veraf, van concreet naar abstract.

Kenmerken leerlijn omgevingseducatie

Het uitgangspunt van het Drentse project 'Een kruiwagen vol omgeving' was een leerlijn omgevingseducatie te ontwikkelen die zou voldoen aan de volgende kenmerken:

1. de directe omgeving gebruiken als krachtige leeromgeving
2. de directe omgeving gebruiken als bron van lesstof
3. de leerstof moet mogelijkheid geven tot actief leren
4. de leerstof moet leiden tot meer zicht op de werkelijkheid van de eigen omgeving
5. zo mogelijk betrekken van andere groeperingen naast de leerlingen (ouders etc.)
6. zeker in groep 1-4 aansluiten bij bestaande (stimulerings)programma's waarbij taalverwerking als onderwijskundig principe zal worden gehanteerd
7. aansluiten bij kerndoelen
8. de projecten kenmerken zich door een doorgaande lijn in het onderwijskundig concept; de vormgeving en het type activiteit

Leesbevordering

Opvallend in de uitgangspunten is de keuze om aan te sluiten bij bestaande (stimulerings)-programma's waarbij taalverwerking als onderwijskundig principe wordt gehanteerd. Achtergrond is dat autochtone kinderen in Drenthe vaak kampen met een achterstand in taalontwikkeling. Dit mag echter voor de groep geen belemmering zijn om hun directe omgeving te leren 'lezen'.
De keuze voor de directe omgeving en leesbevordering bepaalde de samenstelling van de projectgroep. Naast Drents Plateau zitten in de projectgroep IVN Consulentschap Drenthe, Kobalt (Onderwijsbegeleidingsdienst Drenthe) en de Bibliotheek Hoogeveen. Binnen 'Een kruiwagen vol omgeving' (de gekozen projectnaam) ontwikkelen zij in samenwerking met scholen lesmateriaal voor alle groepen dat een goede afspiegeling is van hun expertise en de eigen omgeving van de school.
En zo hebben leerlingen in Hollandscheveld en Elim zich verdiept in het landschap om hen heen (Leesbaar Landschap), leerlingen in de kern Nieuwlande een film- en fotoverslag gemaakt over wonen en werken vroeger in hun dorp en zijn leerlingen van scholen gevestigd in de Verzetstrijdersbuurt op zoek gegaan naar de mens en zijn tijd achter het straatnaambordje. De uitdrukkelijke opzet was en is dat alle projecten formats opleveren zodat andere scholen in Hoogeveen het materiaal - na een kleine ingreep - kunnen gebruiken voor hun leerlingen. Leesbaar landschap van het IVN Consulentschap Drenthe wordt daarom nog dit schooljaar ook in de kern Noordscheschut uitgevoerd.

Haken en ogen

Hiermee komen we ook direct tot de kern: omgevingsonderwijs is bewerkelijk. De eigen omgeving wordt immers bepaald door de actieradius van de leerling. Waar loopt/fietst deze dagelijks langs, wat ziet hij/zij dan?? Dát moet de grondslag vormen van het onderwijs. Leesbaar landschap wordt nu ongeveer 10 kilometer verderop uitgevoerd en dat betekent dat voor alle onderdelen van de buitenopdrachten een vervanging moet worden gezocht. Leerlingen die in Hollandscheveld een oude boerderij bezochten, of één van de oudste bosjes van Hoogeveen, zullen als ze in Noordscheschut meedoen, geen déja-vu gevoel ervaren. Het is onze opzet maar we realiseren ons ook dat omgevingsonderwijs zoals wij dat voorstaan financieel (mankracht!) niet altijd haalbaar is. Ook organisatorisch zitten er haken en ogen aan. Neem de fietsroute, die leerlingen in groepjes onder begeleiding van ouders afleggen. Deze kent 15 stopplaatsen. Leerlingen moeten per stop een activiteit verrichten o.a. met een grondboor een bodemmonster nemen. Op veel van die stopplaatsen staan vrijwilligers van Drents Landschap en het IVN Consulentschap Drenthe om de leerlingen te helpen. Voor een éénmalige activiteit is dit te regelen, het wordt echter anders als alle 32 scholen in Hoogeveen ieder jaar een dergelijk project uitvoeren. Dat is niet te behappen door vrijwilligers. In de project-

groep wordt nu voorzichtig gepraat over het scholen van ouders, zodat deze de buiten-activiteiten kunnen begeleiden. Ouders die de fietstocht begeleidden, gaven overigens aan dat ze ook graag het ochtendprogramma hadden bijgewoond. Nu hadden de kinderen als het ware een voorsprong in kennis en konden de ouders daar niet op anticiperen.

Wezenlijk

Onderwijs in en met de directe omgeving levert echter wel mooie en vooral geïntegreerde producten op. Leesbaar landschap brengt de leerlingen in contact met het moeras, het hoogveen, de turf, turfwinning en de gevolgen voor het landschap. Verder kwam het museum de 5000 Morgen (Hoogeveen) op school met voorwerpen uit de collectie die alles te maken hadden met de turfwinning. Met de eigen omgeving als onderwerp kwamen de leerlingen zodoende met allerlei facetten (aardrijkskunde, geschiedenis, milieu, natuur en cultureel erfgoed) van verleden, heden en toekomst (wat doen we nu met het landschap?) in aanraking. Omgevingseducatie is in onze ogen dan ook van wezenlijk belang voor de worteling van de leerling.

Het klopt dat tussen droom en daad wetten staan en praktische bezwaren, maar we doen er alles aan om met Een kruiwagen vol omgeving onze dromen te laten uitkomen! We gaan nu ontwikkelen voor groep 1-4 . Leesbevordering zal wat centraler komen te staan dan in de bovenbouw en middenbouw maar de eigen omgeving wordt zeker niet vergeten!

Drs. Tineke de Danschutter
Drents Plateau

Een dag landschap lezen

'Een kruiwagen vol omgeving' is ene project van de erfgoedorganisatie Drents Plateau, IVN Consulentschap Drenthe, Kobalt (Onderwijsbegeleidingsdienst Drenthe) en de Bibliotheek Hoogeveen en onderdeel van het landelijk project Erfgoed a la Carte, geïnitieerd door Erfgoed Actueel (per 1 januari 2007 opgegaan in Erfgoed Nederland).

De activiteit duurt een dag. In het ochtendprogramma stond de inhoudelijke voorbereiding op de fietsexcursie in de middag centraal. Met behulp van kaarten, dia's en oude gereedschappen werden leerlingen in workshops voorbereid op de fietsexcursie. Tijdens deze tocht lazen de kinderen als het ware hoe het landschap - oorspronkelijk veenmoeras - in de loop van de tijd door onze voorouders geleidelijk is veranderd. Uit de evaluatie bleek dat leerlingen erg enthousiast waren.

Interview

EDUCATIE IN SENEGAL: "LOKALE BETROKKENHEID EN ARMOEDE-BESTRIJDING RANDVOORWAARDEN"

Prof. Dr. Oumar Wane is nationaal coördinator van het Fond pour l'Environnement Mondial / United Nations Development Programme (FEM/UNDP) in Senegal. Pierre Mbengue had een gesprek met hem in de Senegalese hoofdstad Dakar, december 2006. Hoe werkt men in Senegal aan duurzaamheid, en welke rol speelt educatie daarbij?

In hoeverre speelt de (duurzame) ecologische kwaliteit van de leefomgeving een rol in de ontwikkelingsprogramma's van Fond pour l'Environnement Mondial (FEM, Stichting voor het mondiale milieu) in Senegal?

Wane: In het kader van het verbeteren van een duurzame ecologische kwaliteit in Senegal, heeft FEM een ambitieus programma ter ondersteuning van lokale activiteiten. Hierbij val te denken aan ondermeer bewustwording, voorlichting en educatieve activiteiten binnen en buiten de scholen. Klimaatverandering speelt hierbij een belangrijke rol. Het is erg moeilijk om dingen te veranderen, daarom zie ik vooral veel in de benadering richting kinderen, want als je deze doelgroep hebt bereikt, kom je ver. Dat kun je ook in Popenguine merken (zie kader, red.), dat is een bewijs van een geslaagd programma waar het gaat om de duurzame ecologische kwaliteit van de leefomgeving in Senegal. Kortom, wij doen meer aan bewustwording voor een duurzaam gebruik van wat de natuur te bieden heeft.

Welke rol is in verband hiermee weggelegd voor educatie en communicatie?

Wane: Als organisatie spelen wij - bewust - een bescheiden rol. De voornaamste rollen zijn weggelegd voor scholen, leerkrachten, eco-gidsen en lokale organisaties, die de terugkoppeling van informatie op lokaal niveau beter kunnen doen dan wij. Concrete voorbeelden: ontmoetingen in de dorpen aan de rand van nationale parken, om te kijken tot hoever men is betrokken bij het beheer van de parken, hoe we samen de armoede beter kunnen bestrijden in het kader van voorlichting en milieueducatie, hoe we mensen kunnen stimuleren gebruik te maken van microkredieten, hoe we het beste contacten leggen tussen lokale bevolking en de staat - want de betrokkenheid van de regering is erg belangrijk en niet altijd eenvoudig.
Ik weet niet in hoeverre de Nederlandse overheid natuur- en milieukwesties prioriteit geeft, maar in Senegal is men meer bezig met het oplossen van dagelijkse problemen dan met natuur- of milieukwesties. Veelal is er gebrek aan inzicht van wat er bij de lokale mensen gebeurt, is er weinig contact met deze mensen, de procedures zijn heel lang en ingewikkeld, vaak zonder resultaat, dus men is eerst geneigd om contacten te leggen met organisaties zoals FEM, Wetlands international, of buitenlandse organisaties zoals IVN, die wat meer concrete acties doen dan alleen maar praten.

Welke activiteiten vinden jullie van belang? Waarbij is UNDP betrokken?

Wane: Voorlichtingsactiviteiten, bewustwording met betrekking tot natuur en milieu, armoedebestrijding (maar via het thema natuur en milieu). Educatie is van belang, maar schaars. Om educatie te kunnen realiseren zijn de voorwaarden natuurlijk: betrokkenheid en motivatie van de lokale bevolking, het project zelf moet bijdragen aan armoedebestrijding in hun eigen leefomgeving. Een belangrijk onderdeel van wat wij doen is het bevorderen van contacten tussen verschillende dorpen, ons programma biedt de mogelijkheid om bijvoorbeeld materiaal te ontwikkelen, dat die dorpen kunnen gebruiken voor informatiedagen. Deze activiteiten worden geleid door de hoofden van de betrokken dorpen. Wij zijn er niet om te verbieden, maar om mensen te helpen tot gedragsverandering te komen ten opzichte van natuur en leefomgeving.

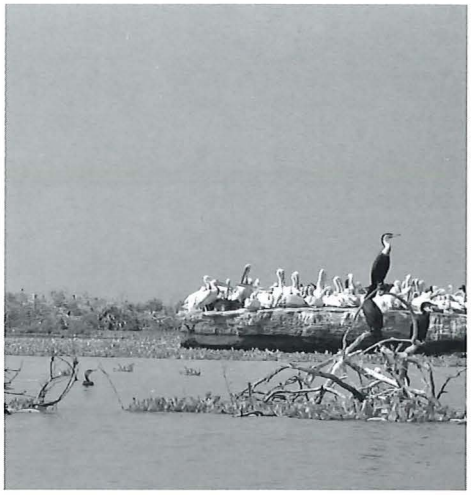

Kunt u kort iets over uzelf vertellen in relatie tot uw werk?
Dit overvalt me wat! Ik had heel wat frustraties over educatie en voorlichting binnen het kader van onze natuur. Waarom lukte het toch allemaal niet goed? De antwoorden heb ik bij de lokale bevolking gevonden, eenvoudigweg door de bestaande natuur- en milieuproblemen te analyseren via onderzoek naar de verschillende economische sectoren, die invloed hebben op de natuur, en daarbij passende concrete oplossingen te vinden. Men is in staat om zich te organiseren, om het eigen leven in eigen hand te nemen; wat ze nodig hadden was financiële en juridische hulp. Ik vind dat deze mensen beter verdienen en ik was bereid om ze daarbij te helpen. Kortom mijn motivatie was puur betrokkenheid, los van mijn vak als professor aan de universiteit van Dakar.

Welke meerwaarde zie u in internationale uitwisseling mbt (educatie en communicatie over) duurzame ontwikkeling, in het bijzonder tussen Nederland en Senegal?
Wane: Wij doen veel activiteiten met andere organisaties in het buitenland, wij werken onder meer samen met de Franse Ligue pour la Protection des Oiseaux (LPO, een organisatie die zich bezighoudt met de bescherming van watervogels). Dit project gaan wij nog samen doen. Ik wil graag met het Nederlandse IVN een programma doen in het kader van het behoud en de bescherming van de Wetlands en de trekvogel en gaan kijken wat wij samen in Mauritanië kunnen doen. Dat is alleen maar mogelijk als wij een goed samenwerkingsverband kunnen realiseren. Een internationale uitwisseling is belangrijk, want daarmee creëer je synergie met jongeren van verschillende culturen.

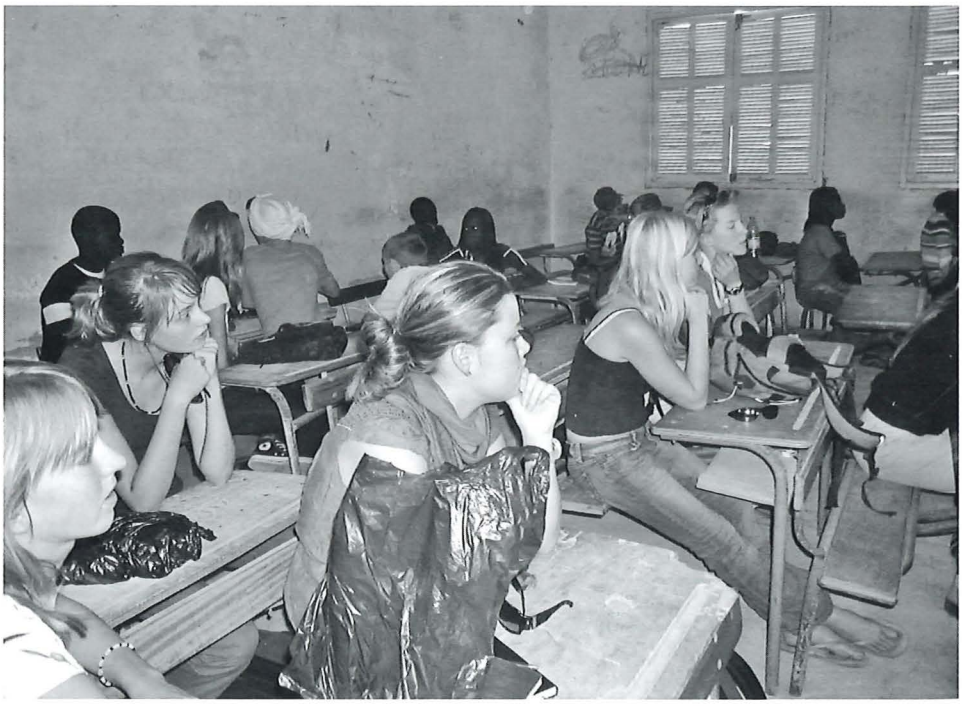
Welk belang kunnen de activiteiten van de FEM in Senegal hebben bij aandacht (door NME-instellingen) in Nederland voor de mondiale en ecologische componenten van duurzame ontwikkeling?
Wane: Onze activiteiten binnen de NME kunnen van belang zijn als wij bereid zijn om verder te denken over de specifieke antwoorden van de milieuproblematiek in beide landen, over acties zoals met name het uitwisselen van kennis en ervaringen; belangrijk is om te zien wat de mogelijkheden zijn om onze ervaringen in Senegal toe te kunnen passen in Nederland en omgekeerd. Het zal niet moeilijk zijn, want we hebben het over mondiale en ecologische componenten. Wat hier al gebeurt is samenwerking in regionale verbanden tussen Afrikaanse landen, en dat werkt heel goed; daarin kun je veel van elkaar leren.

Pierre Mbengue, voorzitter van de Nederlands-Senegalese Stichting Yoff en lid van de Redactieadviesraad van Podium

Natuurreservaat Popenguine

"We hebben ook gezien wat het betekent als je mangroves kapt, speciaal in en rond het natuurreservaat bij Popenguine, ten zuiden van Dakar. Daar is de hele natuur veranderd. En niet ten goede voor de mens, want de vissen, de oesters, mosselen en de garnalen: allemaal waren ze verdwenen. We hebben gezien hoe een grote gemeenschap van actieve vrouwen die mangroves opnieuw aanplant en we hebben ze daarom een bedrag van € 750,- gegeven om dat werk te intensiveren. Dat bedrag hebben we op het project uitgespaard om onze mondiale voetafdruk door het vliegen naar Senegal te compenseren. Daar hebben we ook geleerd hoe dezelfde groep vrouwen het hele gebied rond het natuurreservaat beheert en bestuurt: een prima voorbeeld van een gemeenschapsreservaat (community reserve, réserve communautaire); een begrip dat ook in internationale verdragen wordt gehanteerd."
Uit de rapportage van jongerenproject Moving Birds for Senegal van IVN Internationaal en stichting Yoff.
Zie voor het volledige verslag: www.podiumonline.nl/10193

NME- en bezoekerscentra

OP BEZOEK BIJ CNME REGIO VENLO

Aan de rand van ons land gebeuren interessante dingen. Teammanager Maaike van Strijp van CNME Regio Venlo werkt er onder een welzijnskoepel. Opmerkelijk voor een NME-centrum. De constructie blijkt zijn voordelen te hebben. Tijd voor een bezoek van de commissie Wisselwerk.

Bij het maken van een afspraak stelt Maaike meteen voor om haar directeur Harm Waterborg erbij te betrekken. Harm is directeur van Stichting Wel.kom, die in Venlo, Roermond en omliggende dorpen actief is op het brede terrein van welzijn, activering, kinderopvang, milieueducatie en popcultuur. Hiervoor was hij 7 jaar wethouder welzijn en Financiën in Venlo. Bij Wel.kom werken 480 mensen.
De directeur ziet veel in de combinatie NME en welzijnswerk: Als je mensen wilt activeren, peuters een zinnige tijdsbesteding geeft en opbouwwerk doet, dan is het fijn als het ergens over gáát. En bij NME gaat het om de leefomgeving. Precies waar iedereen de hele dag middenin zit.
Het onderbrengen van een kinderboerderij en een CNME in een welzijnsinstelling was overigens geen spontaan plan, maar werd ingegeven door bezuinigingen bij de rijksoverheid. Er vielen in ieder geval overheadkosten te besparen en verder zou men elkaar wel leren kennen. En zo langzamerhand hebben de natuureducatoren hun weg gevonden in de grote stichting. Maar aan de vindbaarheid van CNME en Hagerhof op de website valt nog het één en ander te verbeteren. Hier zie je dat het ook zijn nadelen heeft om onderdeel te zijn van een grote club.

NME- en bezoekerscentra

Een reis door de wereld van NME- en bezoekerscentra, van De Woudreus tot 't Oortjespad.
Dit is het vijfde artikel in deze serie, verzorgd door de commissie Wisselwerk. Deze commissie bevordert kennisuitwisseling in het NME-werkveld.

Vrijwilligers

Gaandeweg mijn bezoek begin ik te begrijpen dat Maaike inderdaad een 'teammanager' is. NME is werken met mensen. Het valt me op dat ze in Venlo vrijwilligers betrekken bij zowat elk aspect van het uitvoerend werk. Zowel bij het beheer van de kinderboerderij, het geven van de lessen, in de nieuwsbrief 'BuitenGewoon' als bij het werk in de wijken. Vrijwilligers duiken op in elk verhaal.

Voorbeelden?

Verrassend vind ik het leasepaard: de boerderij heeft een paard als er vaste vrijwillige verzorgers zijn. Stopt de vrijwilliger, dan gaat het paard weer naar de handelaar. Het huidige paard is nog maar heel kort de Hagerhof. Voor de handelaar is het interessant om een paard te laten opvoeden op de Hagerhof.
Een zakenman pakt na zijn pensionering zijn natuur- en milieubelangstelling weer op en begeleidt nu adoptieprojecten met scholen. Lessen geven? De kruidentuin? Afvalscheiding? Vrijwilligerswerk! Zo te zien rust er op de vrijwilligers een flinke verantwoording, die overigens niet tot een groot verloop leidt. Integendeel. Anderzijds kunnen er als gevolg van veranderingen in het vrijwilligersbestand accenten verschuiven in het werk van CNME en kinderboerderij (vrijwilliger weg? Paard weg!). Dat is niet altijd even gemakkelijk, maar in Venlo zien ze die accentverschuivingen als 'part of the game', de maatschappelijke realiteit. Het begeleiden van de vrijwilligers is een vak apart, en het CNME kan daarbij zo nodig een beroep doen op de andere beroepskrachten van Wel.kom.

Geld

CNME Regio Venlo verzorgt een groot deel van zijn lessen op kinderboerderij Hagerhof,

ook onderdeel van Wel.kom. Hagerhof is 'een recreatieve boerderij met educatieve functie'. De website meldt 80.000 bezoekers per jaar, waarvan 12.000 schoolkinderen die voor de lessen komen. Prachtige aantallen, en je kunt je er meteen iets bij voorstellen als je ziet dat er in december, doorgaans een rustige maand op kinderboerderijen, 6000 mensen afkwamen op de levende kerststal. Bij binnenkomst valt de prominente plek van de afvalscheiding op: pontificaal op het eerste plein vier afvalbakken met tekeningen erbij van wat er in hoort. Een onderdeel van de oude NME-boodschap dat altijd actueel blijft. Er brandt een vuurtje waar je marshmallows op kunt roosteren, er staat een pan met glühwein klaar. De prijzen zijn zeer vriendelijk, maar veel handel zit er niet in: de bezoekers, traditioneel de mensen uit de omringende wijken, geven nauwelijks geld uit op de boerderij. Tweeverdieners met geld komen nauwelijks.

Er is wel veel geld nodig om de verouderde leslokalen te vervangen. De Hagerhof grijpt het 30-jarig bestaan dit jaar aan om actief de sponsorwereld op te zoeken. Gelukkig kan men voor die specifieke klus rekenen op de manager van dit onderdeel van Wel.kom. In de leslokalen verzorgen vrijwilligers lessen voor het basisonderwijs. Op dit moment staat de winterles opgesteld. Ik vind de ruimte maar klein, maar het blijkt dat de klas gesplitst wordt. In elk lokaal werkt een vrijwilliger met een halve klas, en halverwege verhuist de groep naar het andere lokaal, voor andere opdrachten bij de andere vrijwilliger. Slim gedaan: de vrijwilligers vormen een team en staan niet in hun eentje voor een grote klas!

Als ik Maaike wil bedanken voor al haar uitleg, valt mijn oog op een folder over de cursus Jeugdnatuurbegeleider. Daar heb ik ooit aan meegewerkt, en ik ben nieuwsgierig hoe de cursus in Venlo loopt. De cursus is helemaal gericht op hun eigen activiteiten. Meteen de Venlose praktijk in is het devies. Het blijkt te werken. Eerder hielden ze aan een meer algemene cursus uiteindelijk geen enkele jeugdnatuurbegeleider over, nu levert het kleine groepje van 5 cursisten 4 nieuwe begeleiders op! Ik keer huiswaarts met de overtuiging dat NME het cement in de maatschappij kan zijn.

Meer informatie: sla de website over en neem rechtstreeks contact op met Maaike van Strijp, cnme@welkom.nu of 077-3266540

Peter Alblas
Lid commissie Wisselwerk, werkt bij
CNME Maastricht en Regio

Podium Masterclass 'Samenwerken met welzijnsorganisaties'

Deze vindt plaats op 20 maart, van 13.00 - 17.00 uur in het Paushuize te Utrecht. Kosten: € 25,-
Meer informatie en aanmelden (tot uiterlijk 16 maart), zie: www.podiumonline.nl/10410.

"Natuur- en milieueducatie brengt iedereen samen voor leefomgeving"

Harm Waterborg algemeen directeur van Stichting Wel.kom in de regio Venlo:
" Wij zijn een brede instelling, actief op het gebied van welzijn, activering, kinderopvang, natuur/milieueducatie en popcultuur. Het werkgebied bestaat uit de gemeenten: Venlo, Roermond, Beesel, Bergen, Heel, Heythuysen, en Swalmen.
Natuurlijk is de natuur- en milieueducatie een vreemde eend in de bijt, maar dat zijn andere onderdelen ook. Uiteindelijk gaat ook dat NME-werk zich letterlijk en figuurlijk voegen binnen de organisatie. Bij al het welzijnswerk heb je met groepen mensen te maken die moeten samenleven, met elkaar, maar ook met hun omgeving. Natuur- en milieueducatie heeft de mogelijkheid in zich om dit samenleven ook werkelijkheid te maken.

Afgelopen jaar ging Venlo-Oost op zoek naar speelplekken in het groen. CNME Regio Venlo toog met plattegronden naar de basisschool en is samen met het wijkoverleg, leerlingen en buurtbewoners de straten en parkjes gaan verkennen. Een vruchtbare manier om met heel verschillende groepen mensen tot inzicht te komen hoe het uiteindelijke doel, de speelplek, vormgegeven moet worden.

Voor het CNME is het ook positief om onderdeel te zijn van Wel.kom. Deuren gaan open omdat je allemaal collega's van elkaar bent. Je weet de wegen, je ziet elkaar bij vergaderingen, op stichtingsfeestjes of zelfs gewoon in de wandelgangen. Snelle afspraken zijn gemaakt. Zo is de Buitenschoolse Opvang (BSO) op één plaats gevestigd onder één dak met het CNME. Een geweldige combinatie. De kinderen kunnen zo via een hekje het terrein van de kinderboerderij op en helpen mee met hokken verschonen of knutselen mee op de woensdagmiddag. In vakanties kunnen de kinderen ook nog bijvoorbeeld slootonderzoek doen of een kaasje maken. In de toekomst willen we dit gaan inbouwen in alle BSO's. Projecten, opgezet door het CNME, voor alle kinderen in de Buitenschoolse Opvang.

Nog een voorbeeld. Het CNME organiseert al een aantal jaren de Voorjaarsschoonmaak in Venlo en Beesel, met als doel verantwoordelijkheid voor een schoon leefmilieu te leggen bij alle burgers. Dit jaar wil Wel.kom zich hier ook voor inzetten. Overal waar Wel.kom actief is in de gemeenten, gaan medewerkers die dag hun gebouw uit om hun stoepje schoon te vegen, hun afvalzakje bij te dragen aan de Voorjaarsschoonmaak. Die ingang, bij zoveel soorten werk, is uniek voor een centrum voor natuur- en milieueducatie.

Daarmee raak je precies het sterke punt van Wel.kom en CNME Regio Venlo. Natuur- en milieueducatie kan geweldig ingezet worden als cement tussen het welzijnswerk. Het raakt alle burgers, in alle organisatievormen: of het nu gaat over jongerenwerk, allochtonen, peuters, kleuters en leerlingen of over gehandicapten, werkelozen, vrijwilligers en ouderen. Natuur- en milieueducatie brengt iedereen samen in en voor onze leefomgeving!"

WATEREDUCATIE AAN HET WAALSTRAND

Veldlessen, natuurexcursies, buiten spelen en leren hebben langdurig positief effect op kinderen, zo bleek recent uit onderzoek. Uiteindelijk is dat niet alleen goed voor de kinderen, maar ook voor hun omgeving. Daarmee is wetenschappelijk aangetoond wat veldwerkers allang ervaren. Zelf doen en echt beleven is een effectieve manier van leren. Ook als het om water gaat.

"Jeeeh, het hele bejaardenhuis spoelt weg", juichen de kinderen. En de ochtend kan niet meer stuk als een moment later ook hun school in het water stort. Gelukkig vallen er geen doden. De schade blijft beperkt tot wat natte voeten.
Het bejaardenhuis en de school zijn twee grote kiezels. Ze liggen aan de oever van een zelfgemaakte minirivier. Leerlingen vullen de stroom met emmers Waalwater en dan blijkt al snel dat buitenbochten geen veilige woonplaatsen zijn. Vandaar dat het bejaardenhuis en de school wegspoelen. Een colablikje dat als winkelcentrum in een binnenbocht is geplaatst, blijft wel staan. Eigenlijk jammer. Totdat handen vakkundig de rivier verleggen om ook dit bouwwerk te ondermijnen. De daders zijn leerlingen van een groep 7, die van Het Dijkmagazijn een veldles krijgen in de Beuningse uiterwaarden.

Schatkamer

Het Dijkmagazijn is een regionaal centrum voor natuur- en milieueducatie. Het 'regionale' staat voor de westelijk van Nijmegen gelegen gemeenten Beuningen, Wijchen en Druten. De overige woorden slaan op het feit dat we graag mensen naar buiten lokken. Met schoolprogramma's en met activiteiten voor het grote publiek informeren, activeren en amuseren we jong en oud. Daarbij is de klassieke combinatie water en zand aan de oevers van de Waal een sterke troef. Er liggen omgespoelde wilgen, waarvan de wortels grillig de lucht in steken. Toch schieten nieuwe twijgen omhoog uit de horizontale stam. Bij steile oevers is grond weggeslagen en daardoor zijn grondlagen zichtbaar die in honderden jaren zijn opgestapeld. In het zand dat verderop is opgeworpen, kiemen onbekende planten, staan pootafdrukken en liggen vele kiezels. Het Waalstrand is een schatkamer waar steeds nieuwe vondsten te ontdekken zijn. En waar zich telkens spannende taferelen afspelen als we met kinderen of volwassenen op zoektocht gaan.

Effectief

Dat buiten zijn, zelf ontdekken, dromen en zich verwonderen een steeds belangrijkere functie krijgen, is duidelijk. Kinderen, maar ook volwassenen, leven in een meer en meer geconditioneerde wereld. Richard Louv beschrijft het in zijn boek 'Last child in the woods'. Hij signaleert zelfs een nieuwe ziekte: 'Nature-Deficit Disease'. Te weinig buiten zijn en een tekort aan natuur veroorzaken (mede) moderne kwalen als concentratiestoornissen, overgewicht, adhd of apathie. Zijn oplossing is erg eenvoudig: meer naar buiten.
Veldlessen, excursies, buiten spelen en leren hebben langdurig effect, bewees ook onderzoek van Veldwerk Nederland en de Universiteit Utrecht. Hun recent gepubliceerde rapport 'Hoe duurzaam is NME?' laat zien hoe positief de effecten zijn op kinderen die in de natuur - vooral praktische - lessen konden volgen. Niet alleen goed voor die kinderen, maar ook voor hun omgeving. Daarmee is wetenschappelijk en significant aangetoond wat we vanuit het veldwerk allang ervaren. Zelf doen en echt beleven is een effectieve manier van leren. Wie eenmaal heeft leren fietsen, vergeet dat niet meer. Daar kan geen leerboek tegenop.
Of, om bij de veldles aan het Waalstrand te blijven, ter illustratie de bondige uitspraak van een leerling die de mooiste kiezelstenen verzamelde op het strand; zijn handen graaiend in het zand, zijn T-shirt vol stenen, zijn hoofd rood van de opwinding. Hij keek verstoord op toen ik plotseling voor hem stond. Maar meteen klaarde zijn gezicht op en zei hij met overslaande stem: 'Ik heb er een nieuwe hobby bij!'

William van den Akker
Coördinator/educatief medewerker van Het Dijkmagazijn in Beuningen

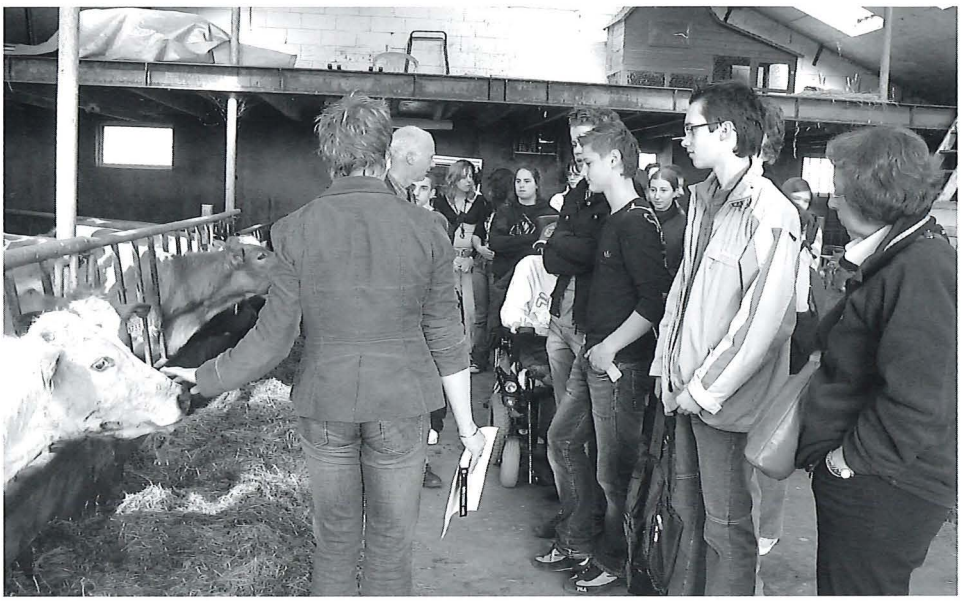
Zie ook www.podiumonline.nl/9849
Dit artikel verscheen oorspronkelijk in het blad De Water, nummer 119, november 2006.

EDUCATIEF SAMENWERKEN MET AGRARIËRS

Op het platteland en op de boerderij spelen vele aspecten van natuur- en milieueducatie een belangrijke rol. Bewustwording van de waarde van het platteland kan bijdragen aan inzicht in de beschermwaardigheid ervan. En wie kan die waarden beter overdragen aan de burger dan de boer zelf? Samenwerking tussen het NME-werkveld en de agrarische sector heeft toekomst.

Vanaf eind jaren '80 vond in de Nederlandse landbouw een omslag plaats. Opbrengsten uit de primaire productie stagneerden en kosten namen toe. Dit leidde ertoe dat de agrarische sector meer en meer marktgericht moest gaan opereren en opbrengsten ging genereren uit nieuwe producten, nieuwe diensten en nieuwe markten. Vandaag de dag heeft de landbouw sector een bredere maatschappelijke functie gekregen dan alleen die van voedselproducent. Het platteland wordt beschouwd als een ruimte met een rijkdom aan ecologische, cultuurhistorische, educatieve en recreatieve waarden, met een woon- leef en werkklimaat voor rust, ruimte, plezier, zorg en nog veel meer.
Ondanks het feit dat de burger steeds meer in en rondom het landelijk gebied komt te wonen, heeft de burger weinig kennis en binding met de authentieke waarden en functies van de landbouw.
Echter juist bewustwording van de (belevings)waarden van het platteland kan ertoe leiden dat het platteland het waard blijft om behouden te worden. En wie kan die waarden beter overdragen aan de burger dan de boer zelf?

Educatieve groepsontvangst

Vanuit scholen en de maatschappij in de brede zin is een toenemende vraag naar (her)verbinding met de natuur en het leven en werken op de boerderij. De boerderij biedt een natuurlijke leer- & leefomgeving, waar allerhande thematieken in samenhang in de praktijk gezien, geproefd en beleefd kunnen worden.
Het openstellen van de boerderij voor groepsontvangst is een activiteit die veel boeren aanspreekt, om de dialoog met de burger over hun rol als voedselproducent open en positief te houden.
Door bovengeschetste wederzijdse behoefte ontmoeten boer en burger, stad en platteland elkaar, en ontstaat er kennis over en waardering voor elkaar.
De groei van vraag als aanbod voor groepsontvangst op de boerderij hebben geleid tot het ontstaan van de zogenoemde educatieboerderijen; boerderijen die naast de agrarische tak hun bedrijf openstellen voor educatieve groepsontvangst.

Onderwijs

Een interactieve rondleiding over de boerderij, waarin je meegenomen wordt in het verhaal van voedselproductie, zorg voor dier en gewas, natuur op en rond de boerderij, cultuurhistorische waarden, is voor eenieder interessant en waardevol. Vandaar dat boerderij-educatie zich niet beperkt tot alleen de doelgroep 'onderwijs', maar ook buitenschoolse groepen aanspreekt. Toch

Belevend leren

In het programma Belevend Leren is met steun van de provincie Gelderland en Noord-Brabant een cursus ontwikkeld waarin boeren die bezig zijn met educatie of dit willen doen getraind worden.
In de cursus worden de onderdelen (a) didactiek; (b) materialen en gezamenlijke marketing; (c) inrichting van het bedrijf inclusief veiligheid en (d) kwaliteitssysteem behandeld. De cursus wordt vanaf 2007 aangeboden vanuit de Plattelandsimpuls van de Vrienden van het Platteland. In Brabant is inmiddels de stichting Klasseboeren (www.klasseboeren.nl) opgericht, die samenwerkt om scholen verschillende soorten bedrijven te laten bezoeken voor een educatief programma dat aansluit op de kerndoelen. In Gelderland is in drie regio's onlangs een gelijksoortig initiatief gestart (www.marentehupkes.nl)

blijkt voor veel boeren het basisonderwijs de meest toegankelijke doelgroep. Vanuit het basisonderwijs blijkt veel behoefte te zijn aan excursiemogelijkheden, die aansluiten op te behandelen lesstof uit methodes van diverse vakgebieden, of geïntegreerd kunnen worden binnen projecten. Er wordt veel belang gehecht aan praktijkgericht, contextgericht, ervaringsgericht en ontdekkend leren.
Maar ook vanuit het voortgezet onderwijs is veel interesse in de natuurlijke praktijkleeromgevingen van de boerderij, waar leerlingen vakoverstijgende, en praktijkgerichte opdrachten en projecten kunnen uitvoeren. Te denken valt aan projecten rondom omgevingsonderwijs, duurzaamheid, waterkwaliteit, landschapsinrichting, beroepenoriëntatie etcetera.
Kort samengevat zijn de marktkansen voor boerderij-educatie groot, zowel richting bestaande als nieuwe doelgroepen en op basis van bestaande en nieuwe product-marktcombinaties.

Prijs-kwaliteit

De markt die gebruik maakt van het educatieve arrangementenaanbod op een boerderij betaalt daar een reële prijs voor. Daartegenover staat dat de markt eisen stelt aan het 'product' van de boer. Hoe hoger de prijs voor het 'product' hoe hoger de gestelde eisen. En een goede prijs-kwaliteitsverwachting is ook niet meer dan terecht! Om kwaliteit te kunnen garanderen heeft Stichting Educatief Platteland! een kwaliteitssysteem ontwikkeld waarmee educatieboeren heel gericht zichzelf, hun bedrijf, hun educatieve middelen / materialen etc. kunnen toetsen op didactische kwaliteit en professionaliteit en daarmee kunnen bepalen of voldaan wordt aan de marktverwachting / markteisen. Dit kwaliteitssysteem kan gezien als belangrijk handvat om 'Boerderij-Educatie' door te ontwikkelen tot een professionele en kwalitatief hoogwaardige tweede tak die door de markt / maatschappij financieel gewaardeerd en gedragen wordt.

Steunpunt

Momenteel wordt op veel plekken in Nederland en daarbuiten gewerkt aan de kwaliteit en de onderbouwing van de meerwaarde van een regelmatig schoolbezoek aan een boerderij. De voorlopers verenigen zich vooralsnog in aparte landelijke en regionale netwerken maar zoeken naar een landelijke noemer ten behoeve van zaken als kennisuitwisseling, materiaalontwikkeling en financiering. In het project Platteland-impuls werken Vrienden van het Platteland, Stichting Educatief Platteland! en Coöperatie Stadteland samen, om deze landelijke noemer, onder de koepel Steunpunt Boerderijeducatie, vorm te geven. Vanuit deze beweging zal ook actief gewerkt worden aan een structurele plek voor Boerderijeducatie in het onderwijs. In 2007 zal dit verder uitgebouwd worden in samenwerking met relevante partijen & regionale ondernemers en groepen daarvan.

Werkplaats voor de Leefomgeving 'Fundament onder boerderijeducatie'

De Werkplaats voor de Leefomgeving is een uitgave van de Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij in samenwerking met verschillende partners. Het blad verschijnt op onregelmatige tijdstippen ter ondersteuning van een project, symposium of activiteit onder de noemer: verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. De Werkplaats 'Fundament onder boerderijeducatie' is geproduceerd in samenwerking met de Coöperatie Stadteland, de Vrienden van het Platteland en Stichting Educatief Platteland.
Dit nummer ondersteunt de ontwikkeling van boerderijeducatie, laat zien wat er gebeurt op dit gebied en wat de mogelijkheden en ambities zijn. Boeren zijn professioneel bezig met educatie op het boerenbedrijf. Zij blijven zich ontwikkelen en spelen in op de vraag van het onderwijs.
Vanuit het onderwijs is een toenemende behoefte aan educatie op de boerderij. De boerderij biedt het onderwijs een natuurlijke leeromgeving waar lesonderwerpen van allerhande vakgebieden in de praktijk gezien, geproefd en beleefd kunnen worden. Om vraag en aanbod goed op elkaar af te stemmen is een landelijk steunpunt nodig en structurele financiering.
Bent u geïnteresseerd in de Werkplaats 'Fundament onder boerderijeducatie'?
U kunt het blad bestellen door een e-mail te sturen naar info@KNHM.nl.

NME en boerderij-educatie

Scholen en NME-centra geven aan een duidelijke meerwaarde te zien in de natuurlijke praktijkleeromgevingen die een boerderij en haar omgeving te bieden heeft. Een belangrijke extra dimensie is het feit dat een boerderij een bedrijf in werking is, waar alles met elkaar samenhangt, waar gewassen groeien, dieren leven en waar boer en boerin met hart en liefde zich inzetten voor hun vak.
Anderzijds kan NME de boerderij-educatie ten dienste zijn, middels het uitgebreide netwerk (vrijwilligers, scholen, bedrijven, maatschappelijke en politieke partijen) dat de NME sector in de loop der jaren heeft opgebouwd, de organisatiestructuur en haar PR-kanalen.
Een goed voorbeeld van samenwerking tussen NME met agrariërs is Midden Delfland, waar vier NME-centra tezamen overtuigd zijn van de meerwaarde die boerderij-educatie heeft voor hun aanbod richting scholen. Tezamen hebben ze boerderij-educatie opgevoerd in hun exploitatiebegroting (met ondersteuning van 'Stromend Water'). Nu zorgen de NME-centra voor de communicatie en afhandeling richting scholen en verzorgen de boeren de excursies tegen een reële vergoeding.

Zodoende kunnen enerzijds NME-centra hun aanbod en daarmee hun positie en maatschappelijke meerwaarde aantonen en versterken; anderzijds kan toegewerkt worden naar een structurele basis en financiering voor de boerderijeducatie binnen bestaande structuren en netwerken.
Kortom, gezamenlijke product-marktcombinaties hebben toekomst. NME: durf de koe bij de horens te vatten!

Nicolette van de Kamp
Stichting Educatief Platteland!
Tel. : 033 - 2999200 / 06 - 11323581
E-mail: nicolette@educatiefplatteland.nl

Dit artikel vloeit voort uit de Podium Masterclass 'Samenwerking met agrariërs' o.l.v. Nicolette van de Kamp.

Symposium Boerderijeducatie

Op 22 maart 2007 wordt Boerderijeducatie op de kaart gezet! Educatieboeren, onderwijsmakers en beleidsmakers gaan met elkaar in gesprek over deze verbredingsactiviteit. De dag staat in het teken van kennisuitwisseling. In workshops wordt gesproken over ontwikkelingen op het gebied van boerderijeducatie, product – marktcombinaties, communicatie en financiering. Het landelijke steunpunt wordt geïntroduceerd en de dag wordt afgesloten met een duidelijke visie waar alle betrokken partijen de schouders onder kunnen zetten: ondernemers, onderwijs- en landbouw-organisaties en –overheden. De Werkplaats voor de Leefomgeving 'Fundament onder boerderijeducatie' wordt op deze dag feestelijk gepresenteerd.

Geïnteresseerd in deelname aan het symposium? Geef u op via website www.plattelansimpuls.nl.

De dag wordt u aangeboden mede vanuit het project PlattelandImpuls en georganiseerd door KNHM, Stichting Educatief Platteland!, Coöperatie Stadteland en de Vrienden van het Platteland.

In een volgend nummer van Podium: een artikel over Dierentuineducatie. Naar aanleiding van de tientallen educaties die onder een eigen naam recht van bestaan claimen onderstaande.

Educaties: door de bomen het bos

In 1975 werd de Stichting Milieueducatie (tegenwoordig SME-advies) opgericht. Deze gebeurtenis markeerde het begin van een stormachtige ontwikkeling die heeft geleid tot het bestaan van een scala aan educatieve terreinen die zich met het wel en wee van mens en omgeving bezighouden. Allemaal met hun eigen onderwerpen, hun eigen specifieke doelstellingen en niet te vergeten: hun eigen parochie.

In 2002 werd de Vereniging Educaties Nederland (VEN) opgericht. Aanleiding was de letterlijke vereniging van educaties tot een werkterrein dat sterk in de schoenen staat en één vuist kan maken: omgevingseducatie. Dat laatste is een verzamelnaam en geen vrijbrief om al die terreinen op een hoop te gooien. Eén ding hebben al die educatie echter gemeen: het tussen de oren krijgen van het besef dat we de wereld van morgen beter mooier kunnen maken dan die van nu.

Bij de oprichting van de VEN in Kasteel Groeneveld hield ondergetekende een praatje over die educaties. Een filmpje lieten tientallen educaties zien die over elkaar heen buitelden. Het behoefde eigenlijk geen commentaar. Het waren er ongeveer 85: NME, gezondheidseducatie, ontwikkelingseducatie, erfgoededucatie, cultuureducatie, kunstredactie, landschapseducatie, natuureducatie, vredeseducatie, etc. etc. Vult u zelf maar aan.
Daar kunnen dus nu boerderijeducatie en dierentuineducatie aan worden toegevoegd. Mooie initiatieven, maar laten we zorgen dat de buitenwereld door de bomen het bos blijft zien. En die buitenwereld betreft ook tal van instanties die ons werkveld met raad en daad (en geld) kunnen bijstaan.

Kees van der Meiden

TRENDDAG NME: N M MEE IN SAMEN WERKEN EN SAMEN DUURZAAM LEVEN

De Trenddag NME 2007 vindt plaats op 29 maart van circa 10.30 tot 16.30 uur in conferentiecentrum Drakenburg in Baarn. Leidinggevenden en beleidsmakers van NME-organisaties krijgen op de Trenddag handvatten hoe je op landelijke trends in kunt spelen. Samen bekijken we welke trends zinvol zijn en om welke obstakels we handig heen kunnen laveren. In de ochtend worden de trends gepresenteerd. De rest van de dag werken de deelnemers verschillende invalshoeken uit in een uitgebreide workshop.

Hoe blijft de NME-wereld in dialoog met het beleid?

In februari ging het nieuwe kabinet van start onder het motto "Samen Werken, Samen Leven". Voor de verwezenlijking van dat beleid is een grote rol weggelegd voor het maatschappelijke middenveld, voor organisaties die tussen overheid en burger opereren. De dialoog vormt een wezenlijk onderdeel van de werkwijze.
Vermoedelijk dit voorjaar zal vanuit datzelfde licht de nieuwe NME-nota in de kamer besproken worden. De nota onderstreept de rol van NME bij het vormen van de 'competente burger' en noemt overheden en scholen als belangrijke opdrachtgever. Begin maart zijn de nieuwe staten gekozen. De provincies hebben de burgers vele beloften gedaan t.a.v. ruimtelijke ordening, milieu en leefomgeving. Dit is ook het tijdstip waarop de koers van het traject Leren voor Duurzame Ontwikkeling wordt bezien.

Drie vragen spelen op de Trenddag daarom een centrale rol:

- Hoe kunnen NME-centra een serieuze partner zijn binnen dit beleid?
- Kun je op de beleidscontext aansluiten of je laten inspireren door het landelijk en provinciaal beleid?
- Hoe vertaal je dit samen in concrete onderwerpen en acties?

De workshops

Een duurzame leefomgeving is pijler 3 van het regeerakkoord. Het is ook de core-business van NME-centra. Zij moeten ervoor zorgen dat ze gezien worden als belangrijke (gespreks-)partners bij de doorwerking van het beleid. Ook de andere pijlers van het regeerakkoord kunnen een inspiratiebron zijn om mee te denken en aan te haken. Rond die pijlers zijn de workshops opgebouwd.

1. *Internationalisering van lokale NME-centra?*
   Pijler: Een actieve rol van Nederland in Europa en de wereld.
2. *Leerlijnen, een innovatie voor N&M Onderwijs?*
   Pijler: Een innovatieve economie, waarbij steeds meer behoefte is aan goed opgeleide mensen.
3. *Grote uitdagingen, grote campagnes?*
   Pijler: Een duurzame leefomgeving.
4. *Lage inkomensklassen, probleemwijken en natuur & groen*
   Pijler: Sociale samenhang.

Meer informatie en aanmelden via:
www.podiumonline.nl/9861
Kosten: € 60,-, inclusief lunch
Organisatie: IVN Nederland

VERENIGING EDUCATIES NEDERLAND

Adviezen voor NME-nota (2)

KWALITEIT, COMPETENTIES, LEERLIJNEN

De Vereniging Educaties Nederland (VEN) heeft eind 2006 een aantal adviezen uitgebracht aan het ministerie van LNV. Onderwerp van de adviezen waren: kwaliteit van NME, competenties van NME-werkers en een leerlijn NME. De overige onderwerpen (NME-onderzoek en het advies over de geplande rijksnota NME) zijn beschreven in een vorig nummer van Podium.

De kwaliteit van NME

Dit advies gaat, in tegenstelling tot bestaande kwaliteitsbeoordelingsinstrumenten, over de organisatorische kwaliteiten van een NME-instelling. Het adviesbureau K+V heeft daartoe een basis gelegd die nu in de praktijk is getoetst bij een aantal organisaties en instellingen. Uit de toets bleek dat dit instrument, met een aantal kleinere aanpassingen, goed bruikbaar is bij diverse instellingen (bijvoorbeeld NME-centrum, bezoekerscentrum). De VEN wil dan ook het gebruik van dit kwaliteitsbeoordelingsinstrument bevorderen in het werkveld en vraagt LNV daartoe om tijdelijke facilitering.
De toegankelijkheid en actualiteit van de al bestaande beoordelingsinstrumenten (bijvoorbeeld op het niveau van producten en diensten) laat te wensen over. Vandaar dat de VEN LNV aanbeveelt deze te laten aanpassen aan wat NME-instellingen nu als relevant op kwaliteitsgebied ervaren. Daarna kunnen ze, gebundeld, beschikbaar worden gesteld.
Daarnaast wordt LNV gevraagd de VEN in de gelegenheid te stellen een onderzoek te laten uitvoeren naar de wenselijkheid van keurmerken voor NME, op diverse kwaliteitsniveaus. De meningen daarover in het veld zijn nog niet eenduidig.

Competenties van NME-werkers

Dit advies gaat in op hetgeen toekomstige, c.q. startende NME-werkers 'in huis' zouden moeten hebben om voldoende professioneel te kunnen functioneren. Het gaat om de niveaus educatief medewerker, programmaleider en leidinggevende. De lijst van prioritaire competenties telt 20 onderwerpen. Deze worden verder in een lexicon uitgewerkt in een aantal deelcompetenties zodat een directere herkenning vanuit de praktijk van het werk zelf ontstaat. LNV wordt aanbevolen deze inzichten als basis te nemen voor gesprekken met opleidingsinstituten ten behoeve van de ontwikkeling van initiële opleidingen voor NME-werkers. Ook wordt voorgesteld te bezien of accreditatie van opleidingsinstituten (op het gebied van NME) zinvol is.
De VEN stelt verder voor de mogelijkheden van een gemeenschappelijke 'opleiding-educaties', met differentiatie- en specialisatiemogelijkheden voor de diverse maatschappelijke domeinen, nu eens goed te onderzoeken.
Als laatste wil de VEN, met hulp van het Kenniscentrum IVN, een brochure uitbrengen over de huidige aanbieders van opleidingen waarin NME een grotere of kleinere plaats inneemt. Deze brochure is gebaseerd op onderzoek van een WU-student in 2006.

Leerlijn NME

De VEN heeft ook een advies uitgebracht over de inhoud en didactiek van natuur- en milieu-educatie in het basisonderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Zij heeft er, om capaciteitsredenen, voor gekozen het vraagstuk van leerlijnen te beperken tot het formele onderwijs. Dat wil overigens niet zeggen dat dit materiaal onbruikbaar zou zijn voor zgn. non-formele NME, bijvoorbeeld in het werk van musea, planten- en dierentuinen, bezoekerscentra

Meer informatie over de VEN: www.venmail.info

of vrijwilligerscursussen. NME wordt daarbij gezien als een systematische poging om 'mensen [te] helpen hun betrokkenheid ten aanzien van natuur en milieu te vergroten, in de maatschappelijke context van het streven naar duurzame ontwikkeling'.
In dat licht is de leerlijn opgesteld.

De kernelementen daaruit zijn:
1. Betekenis van natuur en milieu voor de mens (kernwoord: verwondering – oog krijgen voor de betekenissen van natuur en milieu).
2. De invloed van de mens op natuur en milieu (kernwoord: zorg – zorgvuldig en respectvol beheer van natuur en milieu).
3. De groei naar een duurzame samenleving (kernwoord: rechtvaardigheid – een gemotiveerde afweging van ecologische, sociale, culturele en andere maatschappelijke waarden).

Uitgaande van het bovenstaande woreen beeld te schetsen van hetgeen een leerling aan het eind van het basisonderwijs en aan het eind van de basisvorming (in het voortgezet onderwijs) zou moeten weten, kunnen en willen. Weten staat hierbij voor 'kennis en waarden'; kunnen staat voor 'competenties en handelingsperspectieven hebben'; willen staat voor de 'bereidheid handelend op te treden'. Volgens het advies moet dit laatste punt overigens met grote voorzichtigheid worden gehanteerd.

Het eerste advies komt neer op integratie van deze leerlijn met het zgn. Basispakket NME voor het Primair Onderwijs (ontwikkeld in Gelderland) tot een 'programmabasis NME'. Als tweede wordt LNV aanbevolen spoedig in overleg te treden met relevante organisaties binnen en buiten het onderwijs, met het oog op toetsing van zo'n programmabasis in het onderwijs.
Tenslotte wordt voorgesteld de leerlijn NME te verfijnen en uit te geven als een NME-compendium voor het onderwijs.

Alle adviezen zijn gratis opvraagbaar via : education@ivn.nl.

Chris Maas Geesteranus
Secretaris VEN

Commentaar

DE EDUCATIEMIX

Laatst vernamen wij van een rijksambtenaar het volgende:
"NME moet anders en beter!"
Die uitspraak heeft ons denken geprikkeld.

Veel uitvoerders en bedenkers/ontwikkelaars van natuur- en milieueducatie (NME) weten heel goed dat het allemaal beter moet. Ze verstaan hun vak en een flink aantal is permanent bezig met vernieuwing. Ze zijn proactief en groeien mee met rol en inhoud.
Dat is ook nodig in een tijd met (nog) steeds meer dwang tot projectfinanciering op de korte termijn; en met (nog) meer verantwoordelijkheid neergelegd bij de burgers. Deze noeste werkers worden slechts erkend door een kleine groep politici.
Onvoldoende wordt echter beseft door stuurlieden langs de kant, dat de schone taak van NME en verwante educaties niet zomaar iets is. Het realiseren van een samenleving die zich bewust is van het belang van duurzaamheid op allerlei vlakken, is geen sinecure en is een zaak van hele lange adem. We gaan er vanuit dat de stuurlieden mensen in staat willen stellen natuur, milieu en landschap een plaats te geven in hun beleving en afwegingen, die ten grondslag liggen aan hun keuzes en handelen. Juist dan biedt NME perspectief. Dat heeft NME in zich. Alleen het vereist meer dan een enkele bestuursperiode...
De noodzakelijke algemene basiskennis en vaardigheden kunnen zondermeer geleverd worden. Jammer dat het politieke Umfeld dat in de afgelopen jaren op veel plekken heeft (moeten?) laten liggen.
De motie van Ernst Cramer cs (zie ook pag 32) in de Tweede Kamer (december 2006, nr. 61 30800-XIV)) biedt in dat opzicht perspectief. In deze motie wordt de minister van LNV gevraagd voortvarend door te werken aan een brede nota natuur- en milieueducatie
en daarbij een substantieel voorwaardenscheppend beleid te ontwerpen. Goed dat de Kamer hier zo nadrukkelijk om vraagt.
De Minister zal dit gaan uitvoeren.
Wij spreken daarbij onze hoop uit, dat de landelijke overheden met een echte visie komen, zonder dit over de heg te gooien, zonder verwijten, zonder het volgen van hypes en door ook rekening te houden met wat op lokaal en provinciaal niveau leeft.

Wij vinden het raar dat, als het dan op kiezen aankomt, vaak gekozen wordt voor andere dingen dan educatie. Men vindt educatie blijkbaar niet sexy genoeg, het is zogenaamd niet vast te pakken. Minder sexy in ieder geval dan een opvallend gebouw, extra hectares, een ronkende maatregel of wat dan ook. Wij vinden dat raar, want NME vandaag de dag kan heel sexy zijn. Een duurzame wereld is in elk geval niet hetzelfde als een met ruige natuur overdekte en door in schapenwol geklede mensen bewoonde aardbol. Die wereld ontstaat door creativiteit, moderne technieken, debat, discussie, beleving en intuïtie.
Wij willen daarvoor een nieuw begrip lanceren: de 'educatiemix'. Die is nodig voor het echt laten landen van duurzaamheid. Door onderwijs op en bij school en niet minder belangrijk: door buitenschoolse activiteiten voor alle leeftijden, zoals tentoonstellingen in musea, activiteiten van educatieve centra, voorstellingen in theaters, aanbod in bibliotheken, activiteiten van en door maatschappelijke organisaties en ga zo maar door.
Dát zijn de middelen die het belang ervan in al de uithoeken van een samenleving kunnen laten zien. Dan wordt de samenleving echt duurzaam.
We vinden dat overheden zich dit moeten blijven realiseren wanneer ze het educatieve proces serieus willen nemen. Dat helpt hen namelijk ook. Het serieus nemen van het begrip duurzaamheid betekent, dat niet volstaan kan en mag worden met het schrijven van mooie beleidsverhalen, die niet de tand des tijds kunnen doorstaan of met eenmalige natuurbelevingen.

De educatieve wereld werkt aan een grote klus. Dat verdient ondersteuning, vertrouwen en gezonde voorwaarden.

Jurr van Dalen, algemeen directeur IVN Nederland
Kees van der Meiden, directeur Natuurmuseum Groningen - educatief centrum voor mens en natuur

Beeldspraak

DE POLDERWACHTER

De polderwachter is een boswachter zonder bos, maar met weilanden; een wandelend kunstwerk als reisleider op het platteland. Met de polsstok wijst hij op de waarde van het open landschap en het zicht op de Hollandse horizon. Tijdens wandelingen leest de polderwachter voor uit de zangsporen van het omringende land en geeft hij, al luisterend, een hippe cursus landschaplezen.

Oorspronkelijk komt het plan voor een polderwachter voort uit de onderzoeksopdracht 'Zijn er zangsporen* in de Venen?' Hierbij is aan een aantal kunstenaars gevraagd om op zoek te gaan naar de zangsporen oftewel de 'betekenisvolle plaatsen' in dit herinrichtingsgebied.
Om deze bekend te maken bij het grotere publiek heeft hij de polderwachter geïntroduceerd. De polderwachter maakt wandelingen in de polder. Op klompen, met een polsstok, en leest zijn gasten voor uit de zangsporen in het landschap, oftewel: hij laat de bezoeker om zich heen kijken.

Nederlands enige polderwachter heeft zijn thuisbasis in de Bethunepolder in Maarssen. Deze polder ligt ook in een herinrichtingsgebied, en heeft net als iedere polder in Holland zijn eigen fantastische verhalen. In deze polder is een aantal routes uitgezet, voorzien van de mogelijkheid voor een hapje en drankje voor en na de wandeling. Naast de wandelingen in de Venen en de Bethunepolder verzorgt de polderwachter ook gastoptredens elders in Nederland. Een gastoptreden kost € 50,- per uur, exclusief reiskosten.

En na een aantal geslaagde binnen-presentaties wordt er ook gewerkt aan polderwachter-gastlessen op scholen in de regio. Dit project wordt opgezet in samenwerking met KunstCentraal, en zal waarschijnlijk het komende schooljaar gaan draaien.

De polderwachter is een project van beeldend kunstenaar Marcel Blekendaal (tevens gediplomeerd IVN-gids).

Voor meer informatie, zie www.polderwachter.nl

Estafettecolumn

LEREN OVER DE NATUUR

In mijn net begonnen job als kamerlid moest ik gelijk de begrotingsbehandeling voor LNV voor mijn rekening nemen. En laat ik gelijk maar eerlijk zijn: ik ben geen boerenzoon. Ik ben opgegroeid in Amersfoort en mijn vader had een kantoorbaan. Voor zo'n begrotingsbehandeling moet je dan dus wel goed bijgepraat worden over de verschillende onderwerpen. Één daarvan was natuureducatie. Ofwel het leren over de natuur.

Steeds meer kinderen realiseren zich veel te weinig waar hun eten vandaan komt. Zijn chips werkelijk aardappels gemaakt? En die lust ik eigenlijk helemaal niet. Yoki: zit daar melk in: en daar houd ik helemaal niet van! Ik heb liever patat. Maar daar zitten veel verzadigde vetzuren in. Hè?
Of zij realiseren zich niet wat er nu precies in het bos gebeurt. Als je de TV moet geloven hoef je in de herfst alleen maar aan de rand van de Veluwe te gaan staan en de burlende herten lopen aan je voorbij. Burlen: wat is dat?
Of ze staan er niet bij stil wat er gebeurt als er zomaar een nieuwe weg wordt aangelegd door een natuurgebied. Wij kunnen makkelijk oversteken bij een stoplicht of op een zebra. Maar hoe dieren dat doen daar wordt niet bij stilgestaan. En dan moet je dus mitigerende maatregelen nemen om de migratie te bevorderen. Wat is dat nu weer: mitigeren en migratie?

U ziet. Dingen die voor ons hopelijk wel gewoon zijn leveren voor jongeren problemen op. Hoewel ik mij soms afvraag of ook niet veel volwassenen er last mee hebben wat alles nou precies betekent. En waar het allemaal voor nodig is. En toen moest ik weer aan mijn schooltijd denken. Wij gingen in de laatste twee jaren van de lagere school met de hele klas naar het informatiecentrum van de boswachterij. Prachtig! Al die opgezette beesten kon je van heel dicht bij zien. Een meeuw met een spanwijdte van bijna een meter. Uilen, waarvan verteld wordt dat je ze niet kan horen vliegen! Een braakbal die uit elkaar getrokken wordt om te laten zien wat zo'n beest nou eet. Maar ook verschillende soorten paddestoelen, boomsoorten, bloeiende stuiken, en...en...teveel om op te noemen. Ik keek mijn ogen uit.

Toen mijn kinderen op school zaten merkte ik dat dit soort uitstapjes niet meer gehouden worden. Soms is er een meester met een grote voorliefde voor de natuur, en dan wordt er wel een uitstapje georganiseerd. Maar dat is toch anders. Dit moet veel structureler aangepakt worden door de overheid. En daarom: leren voor de Natuur. Met een hoofdletter. Want je moet eerbied hebben voor de schepping om je heen. Pas dan kan je er rustig in rondlopen en van genieten.

Ernst Cramer
Lid Tweede Kamerfractie ChristenUnie

PODIUM
Vakblad voor educatie en communicatie over natuur en leefomgeving

34e jaargang, nr. 3-4
Verschijnt viermaal per jaar

Uitgever:
IVN Nederland
Postbus 20123
1000 HC Amsterdam
Telefoon (020) 6228115
Fax (020) 6266091
E-mail: podium@ivn.nl
www.podiumonline.nl

Redactie adviesraad:
Kees Both (Netwerk Springzaad, Stichting Oase; Jenaplan-vereniging)
Hanneke van den Brink-Crevels (BestuursCommissie Natuurgidsencursus IVN)
Kris van Koppen (bijzonder hoogleraar NME, Universiteit Utrecht)
Pierre Mbengue (Stichting Yoff; NME- juniorennetwerk Junior Experience)
Paul Stryckers (directeur CVN, Antwerpen)
Jurr van Dalen (algemeen directeur IVN): uitgever

Redactie:
Olle Mennema (afdeling Milieu, Dienst Stadsbeheer, gemeente Den Haag; Vereniging Educaties Nederland)
Kees van der Meiden (Natuurmuseum Groningen)
Hak van Nispen tot Pannerden (SME Advies)
Thea Jetten (IVN Nederland, kenniscentrum)
Michiel de Wit (IVN Nederland, communicatie): eindredactie

Bijdragen aan dit nummer verder door:
William van den Akker, Peter Alblas, Marcel Blekkendaal, Ernst Cramer, Suzanne Dölle, Tineke de Danschutter, Dick Houtgraaf, Herman de Jongh, Nicolette van de Kamp, Chris Maas Geesteranus, Peter van Mensch, Bas Molenkamp

Ontwerp:
Marlous Bervoets
Opmaak en druk:
Aranea Offset BV, Zaandam

www.podiumonline.nl